

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

BİZİM AVLU

Maria YORDANİDU

Türkçesi: Osman Bleda

BELGE YAYINLARI
Marenostrium

© Belge Uluslararası Yayıncılık
Atina 1993 tarihli
baskısından çevrilmiştir.

Türkçesi
Osman Bleda

Dizgi
Hüseyin Akçadağ

Düzeltili
Mehmet Arif

İç Düzenleme
Mehmet Arif

Montaj
Adım Grafik

İç Baskı
Gülen Ofset

Kapak Tasarım
Yusuf Aslan

Kapak Baskı
Gülen Ofset

Birinci Baskı
Haziran 1997

BELGE ULUSLARARASI YAYINCILIK
Divanyolu Caddesi Binbirdirek İşhanı No: 15/4-409
Sultanahmet/İstanbul
Tel: (0212) 638 34 58
Tel/Faks: (0212) 517 44 53

Maria Yordanidu

BİZİM AVLU

Türkçesi

Osman Bleda

MaReNoSTrufl

Okurun dikkatine:

Kitabın Yunanca baskısında Türkçe geçen sözcükler, metinde siyah/bold olarak belirtilmiştir.

Yazılmasına Yardım Eden Kızım Nelli'ye...

Ç

imento ve apartman devrinde yaşıyoruz.

Ve ben de şimdi apartmanda oturuyorum. Üçüncü katta bir iç **dairem** var. Sokağa değil avluya bakan dairelere iç daire diyorlar. Ama avlu da avlu değil, çıplak bir alan.

Birbiri ardından inşa edilen bu apartmanların çoğunda pencereye zor rastlarsın. Hepsi balkon kapısı ve balkona açılıyor; etrafını çeviren bu balkonlarla apartman **vapur** güvertesine benziyor. Böyle işte, balkon kapısı ve oda, her oda koridor gibi. Bu yer nasıl döşenecek, burada nasıl oturulacak, senin düşünmene gerek yok. Mimar hepsini önceden hesaplamış. Televizyonunu koyman gereken yere prizini takmış, “oturakların”, yani kanapelerin, alçak masanın ve moda olan iri yarı iki koltuğun gireceği yere duvar lambaları takmış.

Ev hanımının kurulup oturacağı “köşesi” için uygun bir yer yok. Kurulup kahvesini içeceği, kedisini kucağına alıp evinin sesini dinleyeceği o köşe için. Belki bu yüzden günümüzün kadını evini sevmiyor.

Acayip iş. Her şey standart, her şey önceden hesaplanmış. Ayaklarını ve kolunu nereye kadar uzatacağın. Banyoda ayağa kalkınca vücudun duvarda asılı kalorifere çarpmamak için başını nereye kadar eğceğın.

Zamanlar değişiyor, insanlar değişiyor. Apartmanlarda insanlar İngilizleşiyor. Merdivende veya asansörde biriyle karşılaşıyorsun, sana selâm vermiyor. Kazık gibi önünde dikiliyor, sen de onu selâmlamaya korkuyorsun. Apartmanda oturan biri mi, yabancı mı, bilmiyorsun. Rumlar da Rumluklarını kaybettiler.

Komşularımın yüzlerini dahi bilmiyorum. Ama seslerini ve öksürüklerini biliyorum. Bitişigimde oturanın iç çekişlerini, öksürüğünü biliyorum. Akşamları yatınca öksürüyor, bütün gece de öksürüyor. Görülen o ki mafsalları kireçlenmiş ve ağrıyor. Her sabah saat altıda saatinin zilini duyuyorum. Bütün bunlar duyuluyor, çünkü yatağı benimkinin dibinde ve bizi ayıran aramızdaki duvar.

Banyo odasından, kapısı bizimkine bakan daire ile komşu oluyorum.

Oradan da içler acısı çocuk sesi duyuyorsun. Her sabah annesi onu giydirmeye çalışıyor ve çocuk, daha mahmur, karşı koyuyor ve görünen o ki annesinden dayak yiyor. banyonun penceresinden:

“Hanımefendi,” diye bağıriyorum, “Bırakın çocuğu, sakinleşsin. Kendisi giyinecek yaşta.”

Kadın içerde kendinden geçmiş:

“Ne diyorsun, hanımcığım?” diye bağıriyor, “Saat sekizde işte olmam lâzım. Onu almak için okul arabası da geldi, sokakta korna çalığını duymuyor musunuz?”

Gerçekten, sokaktan arabanın bip-bipi duyuluyor. Sesimi kestim. Bizim temizlikçi Panayota’dan öğrendim, çocuğun annesi ve babası bankada çalışıyorlarmış.

Birkaç saat sessizlik ve öğleyin tekrar çocuk sesleri. Okulun arabası gelmiş, ama anne eve dönmekte gecikmiş ve şoför çocuğu kaldırıma bırakamaz. Çocuğu getirdiği gibi geri götürüyor. Çocuk içeride uluyor.

Karı koca yaz tatiline gittiklerinde birkaç ay rahat ettim. İkisi arabalarına binip dışarı gittiler ve çocuğu Haydari'de oturan ninesine bıraktılar. Bir gün, çocuğun ve annesinin seslerinden tatilin bittiğini anladım. Geri gelmişlerdi.

Bir akşam çocuğun içler acısı sesini, acıdan ağladığını duyuyorum.

“Ye onu! Ye dedim! Yemiyor musun?”

Az sonra yine o acıklı ses.

“Aç ağzını! Döveceğim yoksa!”

Ve yine o ses.

Dayanamadım. Dışarı fırladım, Nelli kolumdan tutmuş çekiyor:

“Nereye gidiyorsun?”

“Kapılarını tekmelemeye gidiyorum. Bırak beni.”

“Delirdin mi?”

Evet, gerçekten delirmiştım. Kime başvurayım diye düşünüyordum. Polise mi? Herhangi bir derneğe mi? Panayota'yı çağırıp neler olduğunu soruyorum.

“Geri döndüklerinden beri çocuk bir şey yemiyor. Bir deri bir kemik kaldı. Anlaşılan nenesi şımartmış onu.”

Fransızlar derler ki: *Les enfants, quand ils sont petits, ils nous aiment. Quand ils grandissent, ils nous jugent, et parfois ils nous pardonnent.* Yani: Çocuklar küçükken bizi severler, büyüyünce bizi yargırlar ve bazan affederler.

Bu küçük kız, anlaşılan, vaktinden önce büyümüştü ve annesini yargılıyor kendisini dövdüğü ve yalnız bıraktığı için onu affetmiyordu. İntikam alıyordu, başka nasıl intikam alınır. Çocukların da kendi haysiyetleri vardır.

Bu apartmanda hayat benim için çekilmez olup çıkmıştı. Çok şükür ki bu aile kendi dairelerini satın alıp taşındılar. Boşalan daire çok çabuk yeni kiracı buldu. Kiracı bekârdı ve rahat ettik. Şimdi banyonun penceresinden arkadaki tuvaletin **kazanı** duyuluyor. İnsanın bir tuvalette duyabileceği bütün sesleri duyuyorsun, ama adamın yüzünü bilmiyorsun. Tek bildiğin erkek olduğu, çünkü az sonra tıraş olmaya başlayacaktır. Bunu tıraş kremlerinin kokusundan ve elektrikli tıraş makinasının sesinden anlıyorsun. Anlıyorsun ki genç biridir, çünkü çoğu kere hafiften şarkı söyleyip ıslık çalıyor. Okuduğu şarkıya göre onu politika bakımından ortanın soluna, belki de biraz daha soluna koyuyorsun. Yazık ki yüzünü bilmiyorsun. Panayota hanım burada bana hiç yardımcı olamaz, çünkü adamın temizlikçisi yok. Sık sık sevgilisi kız gelip onun bütün işlerini yapıyor. Yemeğini bile pişiriyor, çünkü pencere açık oldu mu mutfaklarının kokusu geliyor.

A cayıp iş, Nelli de ben de, bu apartmana yerleştiğimizden beri kendimizi çevremize yabancı hissediyoruz. Karısı ve çocuklarıyla bizden az ötede bir apartmanda oturan oğlum Yannis de öyle diyor.

Boşversene. Ben de oturmuş sinirlerimi bozuyorum! Hayatımda yapmam gereken ne varsa yaptım, seksen beşime bastım. Artık dinlenmek zamanı.

Koltuğuma uzandım, tesbihimi de elime aldım, ara sıra şekerleme yaptığım da oluyor. Bir oram ağrımaya başlıyor, bir buram. Evet bre, yaşlandım.

Canım sıkılmaya başlıyor. Gelip bana yarenlik etsinler diye torunlarıma haber yolluyorum. Zamanları mı var! İkiisi de derslerine gömülmüş. Canım, şimdiki çocukların ne kadar da çok dersleri var! Benim zamanımda öyle değildi. Ve gelinim, o da işlerine gömülmüş. Gelinim dışarıda çalışmıyor, evinde oturuyor, ama gerçek şu ki onun hizmetçisi yok. Yardım edeni yok, her şeyi tek başına yapıyor, ama elektrikle ve o kadar kolaylıkla; ev işi dediğin ne ki bugün? Çocuk oyuncağı. Bununla beraber, sokaklar onu yiyip bi-

tiriyor. Oraya koş, buraya koş. Canım, bugünkü insanlar ne kadar da çok koşuşuyor! Herkes koşuyor. “Elektrik parasını yatırmam lâzım, telefon parasını yatırmam lâzım ve bankaya da uğramam lâzım. Ah, vergi dairesi de var. Tabii, polise gidip kayınpederimin imzasını tasdik etmem de gerekiyor...” Koşuşmaların sonu gelmiyor.

Bir akşam üzgün üzgün yattım ve o gece arkadaşım Pinelopi'yi rüyamda görüyorum. Odamın ortasında durmuş, beni azarlıyor. Kıpırmızı olmuş, elleriyle bana çıkışıyor:

“Utanmıyorsun!” diye bağıyor, “E vallahi, şimdi işlerin yolunda, koltuğuna kuruluyor ve tembel tembel oturuyorsun.”

“Ya sen, bundan sana ne?” diye bağıyorum ona, “Seni başıma **kâhya** mı koydular? Ama sen öleli o kadar yıl olmuşken burada işin ne? Ölmedin mi?”

“Öldüm, bu ben değilim, hayâletim,” diyor ve ters ters bana bakıyor.

“Senin hayâletin mi?”

“Evet, hayâletim!” diye bağıyor Pinelopi. Ben daha da yüksek sesle:

“Hayâlet mi?” diye bağıyor ve heyecandan uyanıyorum.

Uyanıyorum ve gözlerimi açıyorum. Güneş odaya girmiş, yanbaşımındaki küçük masada duran saat on biri gösteriyor, Nelli yazıhanesine gitmiş. Geriniyorum,

yine geriniyorum ve o acayip rüyadan kendime gelmeye çalışıyorum. Pinelopi'nin artık hayatta olmayışını bir türlü hazmedemiyorum. Onu ölü haliyle hayâl etmeye çalışıyorum, yapamıyorum. İçimden:

“Pinelopiciğim,” diyorum, “Yanımızdan gitmiş olmana ne kadar üzülüyorum. Acaba şimdi nerdesin? Ölümünden sonra hayat var mı? Eğer varsa, nerdesin, Cennet’de misin, Cehennem’de misin? Cennet’de olacağına inanmıyorum, çünkü seni melek Hazreti Davud’un harpa’sını çalarken düşünemiyorum. Hayır, bu sana gelmez. Ama seni Cehennem’de de düşünemiyorum. Şakacı insansın ve Şeytan şakayı sevmez. Herhalde sen, yaşarken Dünya’da olduğun gibi kendi başına buyruk, sonsuzlukta dolaşıyor olmalısın. Keyif düşkün. Pinelopi iyi olsun da! Kışın oturmak için evin en sıcak, yazın da en serin yerini seçerdin. İdra’dayken Anassa’nın koltuğunu hatırlıyor musun? Kaldığımız otelde çok yaşlı şişman Anassa diye bir kadın vardı da koltuğu salonun en serin yerinde dururdu. Sen kadın kalksın da oturayım diye fırsat kollardın. Ben sana bre Pinelopi, yapma böyle, skandal olacak derdim. Sen kendi havanda, tâ ki skandal oluncaya kadar.

Sık sık “Kediler yılmak bilmez” derdin. Kedilere hayrandın. Onları örnek tutardın. Gerçekten de, evinin en serin yerini bulmak istiyorsan kedinin nereye gidip oturacağına dikkat et, ve onu sen istediğin kadar oradan kovala, gelip yine oturacaktır. Yatak çarşaflarını yıkadıktan sonra ütülerken masada bırakma, ortadan kaldır, çünkü az sonra kedinin onların üzerine uzanmış uykuya hazırlanırken bulursun. Dünyada, yeni yıkanıp ütülenmiş yatak çarşafından daha temiz ne var? Ve bunun değerini kediden daha iyi takdir edecek kim ki? Sen onu istediğin kadar kovala, o yine gelip temiz çarşafın üzerine oturacaktır. Kediler başlarında patron

istemez, kimsenin emrine boyun eğmez. Sen hiç köpek gibi boynu tasmalı ve kolyeli kedi gördün mü?

“Bütün hayatın boyunca kedi idin, Pinelopi, ve öbür dünyada da değişmen ihtimali yok. Yeterki hâlâ var ol.”

N

e de olsa sonunda Pinelopi gözlerimi yaşarttı. Beni altüst etti. İçimde eski hâtıralar uyandı, göçüp giden eskileri düşündüm. Hatıralar beni İppokrates'un sonunda, Aileferis'in yakınındaki eski mahalleme götürdü. Oradaki toprak yola, iki ya da üç katlı küçük eve götürdü. Komşum Eleni hanımın her sabah penceresini açınca güleryüzle bana iyi günler dilediği ve rüyasını anlattığı günlere. Eleni hanımın yanbaşımda, her sabah saat onda bize gelip annemle kahveciğini içen Athina hanım oturuyordu. Daha ötede kupa tutmasını bilen Hrisulaki hanım, ve onun yanında, dang hastalığına tutulduğumda limon bulup bana getirmek için bütün Atina'yı dolaşan Kanela hanım oturuyordu.

Çocuğun serbestçe evinde ve avlusunda dönüp dolaştığı, evinin kapısı önünde sokakta arkadaşlarıyla oynadığı mutlu devirdi bu. Şimdi çocuk birkaç metrekafe içinde yaşıyor ve oynamak için sokağa çıkamıyor, çünkü sokak otomobil dolu. Ve ben, sabahları pencereyi açınca, eski mahallemdedeki güleryüzleri göremiyorum. Aramızda bizi ayıran dokuz metrelik avluya rağmen bana bir merhaba demekten korkan yabancı insanlar görüyorum.

Bu çıplak alan derinlemesine uzanıyor ve her iki tarafında iki apartman daha var. Derindeki ucunda çıkış yok, bir başka apartman da orasını tıkamış ve arada dar bir geçit kalmış. Yani yedi apartmandan oluşan bir gurbuz.

Bizim daire, oturma odası olarak da kullandığımız Nelli'nin odasıyla benim odamdan, mutfaktan ve üstten pencereli banyodan ibaret. Her tarafında, evin eni boyu elverdiği sayıda duvara gömme dolap var. İçerisi o kadar sınırlı ki eski mobilyalarımız sığmıyor. Bir bavul ya da bir sepet fazlasına bile yer yok.

“Canım, sepetim! Güzel sepetim! Böyle sepetleri yapmıyorlar artık!”

“Nereye koyacağız, anneciğim? Buyur al, yatağının üzerine koy.”

Onu at, bunu at, öbürünü at, gitti onca iş. Güzelim eşyaları çöpçü alsın götürsün diye sokağa atıyorlar, ama çöpçü almıyor. Çoğu zaman palyacı* da kabul et-

**Palyacı*: Eskici, Yunanca *palia*; eski.

miyor. Bütün bu eski güzel şeylerden ayrılmak acı. Sık sık sokakta çöp yığınlarının başında ana kızın kavga ettiklerini duyuyorsun:

“Canım, komodinim...”

“Aman, çömleğim...”

“Canım, delirdin mi? Büfemizi sokağın ortasına çıkardın?”

“Sığmıyor, anne, sığmıyor, ne yapayım? Kimse de istemiyor.”

Çok geçmeden nine de eve sığmamaya başlıyor. Bir sebep daha: tula gebe kalmış, ve yatak odasında be-beğin yatağı için yer bulmaya çalışıyorlar. Arabasına gelince, artık onu mecburen apartmanın girişinde bırakıyorlar.

Ya nine? Oturma odasında kalması mümkün değil. Oda yeni kanepeler, koltuklar ve biblolu vitrinle dolu. Ninenin yaşlılar evine gitmesi gerek. Bu evlerin güzel olduğunu söylüyorlar. Ne zaman istersen dışarı çıkmakta serbestmişsin, tabii, elin ayağın tutuyorsa. Radyon varmış ve yakınların seni görmeye geliyor, sana simit ya da istediğin şeyi getiriyorlarmış. Çok güzel. Otel gibi. Ve şimdi evlerde hizmetçi bulunmadığından yaşlılar evi harika bir çözüm.

Ve böylece günümüzde ninenin, dünyaya çocuk getirmek üzere olan emekçi Tula’nın ninesinin ve doğmak üzere olan çocuğun dramı başlıyor.

Bu eve geldiğimizde balkona çıktığımda gözüme ilk çarpan şey her tarafı tel örgüyle çevrilmiş, kümese ya da vahşi hayvan kulübesine benzeyen karşı balkon oldu. Bu kulübede hapsedilmiş vahşi bir hayvan gibi dolanıp duran üç yaşlarında bir çocuk vardı. Balkonun bir köşesinde yere oyuncaklar yığılmıştı. *Panayia mu ke Hristé mu!** Ne biçim oyuncak bunlar? Plastikten büyük otomobiller, kocaman kuklalar, filler, atlar, hepsi ölü ve cansız. Ama çocuk başını çevirip bakmıyor bunlara. İki eliyle parmaklığı tutmuş, küçücük yüzünü demirlerin arasına sokmuş, aşağıda çimenlerin üstünde dönüp duran kedileri görmeye çalışıyor. Ya da demirlere asılıp tel örgüye tutunmaya, daha yükseğe tırmanmaya çalışıyor. Tel örgüyü bu balkondan kaldıracak olsalar, çocuğun parmaklığa tırmanıp kendisini yerde bulacağı garanti, çünkü onu tehlike duygusundan mahrum bırakmışlar.

**Panayia mu ke Hristé mu:* Hey Maeryemanacığım, hey İsa-cığım!

Karşı balkondaki çocuğun dramından başka balkonum da beni eğlendirmeye başlamıştı. Kendimi kukla tiyatrosunun locasında sanıyorum. Tam *marrionet*. Her pencere, daha doğrusu balkon kapısı başlı başına bir sahne. Bir bakıyorsun burada *Corcina* süsleniyor, bir bakıyorsun ötede *Punch* Judy'yi dövüyor.

Karşı apartmanın üçüncü katında pencerenin önünde iriyarı mayolu bir adam durmuş, *tavana* asılı bir torbaya yumruklar indiriyor. Anlaşılan, boksör ve talim yapıyor. Öbür pencerede bir ev hanımı bir ütü sehпасının başında durmuş, fistanını ütülüyor.

Aynı apartmanın zemin katında orta yaşlı bir adam bastonunu kaldırmış bir kediye kovalıyor, öldürecek.

“Tutun şu adamı!” diye bağırarak üzüreyim.

Ama yanımda duran Panayota hanım beni susturuyor.

“Panayota hanım,” diye bağıyorum, “Şu Evangelo efendi hakkında bir şey yapılmalı artık.”

“Onun adı Evangelo değil,” diyor Panayota.

“Zararı yok, biz onu öyle çağıralım, çünkü bana Ambelokipus'daki komşumuz eczacıyı hatırlatıyor.”

Panayota hanım benim gerçek dostumdur. her sabah saat 10'da gelip kahvesini içiyordu.

“Bre Panayota,” diyorum ona, “Biliyor musun ne yapalım? Bir sıçan bulup onu Evangelo efendinin evine salıverelim.”

“Yapmadım mı sanıyorsun?”

“Deme!”

“Evet. Sıçanı canlı yakalayan bir fakım var. Bugüne kadar üç sıçan koyuverdim.”

Dayanamadım, kalktım ve onu öptüm.

Ertesi gün yukarıdan onun kapısının önüne bir secade atıyor ve hemen almaya koşuyorum.

“Ah, kusura bakmayın.”

“Rica ederim.”

“Hemen yukarı çıkayım, çünkü kapıyı açık bıraktım, sıçan girer diye korkuyorum.”

“Ne diyorsunuz? Sizde de mi sıçan var?”

“Ortalık sıçan dolu. Haberiniz yok mu? Görüyorsunuz, kediler azaldı...”

Ve ben yukarı.

Birkaç gün sonra Panayota hanım gülmekten katıla katıla çıkageldi. Evangelos efendi, diyor, evine kedi doldurdu. Kediler girip çıksın diye kapısını açık bırakıyor ve hepsini balıkla besliyor.

Bunları Ayia Frangiski’ye* anlatmam lâzım. Ayia Frangiski -ki bu muhterem kadına bundan daha iyi isim bulamıyorum- her akşam aşağı inen ve hepsi bir yere toplanmasınlar diye mahallenin çeşitli yerlerini dolaşarak kedileri besleyen zayıf, minyon bir kadındı. Yalnız bu mu; bir kedinin doğurmak üzere olduğunu anladı mı onu evine alır, tutar ve doğan yavruları kloroformlar, ana kediyi birkaç gün baktıktan sonra salıverirdi. Hayvan sevgisi buna denir, medeniyet budur. O kadının kalbimde yeri var. Bizimle aynı apartmanda oturuyor olsaydı, onunla tanışmaya giderdim, ama avlumuzun öbür ucundaki apartmanın dördüncü katında oturuyor, ve ben tek başıma dolaşmaya çıkamıyorum. Başım döner, düşerim diye korkuyorum. kim ne derse desin, yaşlandım artık.

Ayia Frangiski’den bir kat aşağıda Danezakis ile Danezakena oturuyor. Danezakis herhalde emekliye ayrılmış ve bu daireyi eline geçen kıdem tazminatıyla satın almış olacak. Onların balkonu bizimki gibi dar

***Francesco d’Assisi ya da San Francesco (1182-1226):** Zengin bir ailenin oğluyken dünyaya sırt çeviren ve hayvanlara olan sevgisiyle meşhur (İtalyan) Hristiyan azizi, Franciscan mezhebinin de kurucusu. Yordanıdu kadını bu azize benzetiyor. Francesco (françesko) erkek, Francesca (françeska) kadın ismi. **Ayia:** Kadın evliyâ.

değil, geniş ve Danezakena onu en nadide çiçeklerin; gardenya, fulya, kamelya ve mercanların ekili olduğu saksılarla süslemiş; duvarda içinde papağanlarıyla büyük bir kafes asılı. Danezakena'nın adalı olduğunu düşünüyorum, belki de İdra adasından. Gurup vakti oturup Danezaki'leri seyretmek hoşuma gidiyor. Gün batısında hava ısınmaya başlayınca Danezakena balkona bir masa, iki sandalye çıkarıyor, *uzo** ve *meze* tepsisini getiriyor. Ninemin zamanında, Makrihori'deki** o Danezaki'ler buna *aksamciliki* derlerdi. En seçkin ne varsa bu tepside görebilirdin. Hav-
yar, çiroz salatası, beyin salatası, *turşu*. İki mutlu ihtiyar bugün de karşılıklı oturmuş, kadeh tokuşturuyorlar. Çocukları var mı, yok mu, kim bilir. Eğer varsa, bir güzel evlenmiş ve başka bir şehirde balım gülüm yaşıyor olmalılar, ve iki ihtiyar bir güzel aynı yastıkta kocuyor. Allah onlara daha uzun yıllar versin ve ayrılık saati çalınca ikisi birden gitsin, biri kalıp da öbürünün acısını görmesin.

Danezaki'lerin yanına bir *pu**** gelip yerleşti. Lâtif dudaklarını kirletmemek için Pinelopi o çeşit kadınlara böyle diyor. Ben bu *pu*'lar hakkında çok şey bilmiyorum, ama Panayota'dan öğrendiğime göre bunlar dalgalarını kapıdan içeri alır, pencereden çıkarırlarmış. Yalan! Ben bu *pu*'nun balkonundan hiçbir erkeğin çıktığını görmedim.

Avlumuzun en kötü yanı gürültü. Sporseverlerle müzikseverlerden korunmak için gerçekten de kulaklarımıza tıkaç takmak gerek.

Avlumuzda iki fanatik sporsever aile var. Pu'nun dairesi dibinde Olimpiakos takımının taraftarları otu-

* *Uzo*: Yunan rakısı.

** *Makrihori*: Uzun ya da uzak köy demek, İstanbul'daki bugünkü Bakırköy ilçesi.

*** *Pu*: "Orospu" demek olan putana'nın ilk hecesi.

ruyor. İki daire ötede de AEK taraftarları kalıyor, ve geçen Pazar şampiyona maçında olduğu gibi burada da kıyamet kopuyor.

Ortaokul ikiye giden en küçük torunum Hristaki spor delisi. Futbol sahasına gitmez, ama maçları televizyondan izler. Şut çekmek, pas vermek, kafa atmak ne demekmiş, ondan öğrendim. İki karşı takımın taraftarlarının, anlaşmazlıklarını yumrukla çözmek için dairelerinden avluya indikleri bir gün torunum:

“İçeri gir, nine” dedi. “Kafamıza bir taş yemeyelim.”

Ne pislik bu, ne küfürler! Kulakların kızarır! *Pu* ile başlayan bütün kelimeler, ve *mala** ile başlayıp *ka* ile biten o meşhur kelime ağızlarında sakız olmuş, öyle ki bizim *pu* hiddetlenerek balkona çıktı ve başlarına bir kova su döktü.

“İçeri girelim, nine.”

“Dur, bre yavrum, bakalım ne oluyor. ‘Aris suçlu, Aris suçlu’ dediklerini duyuyorum. Neden suçlu Aris? Bunca yıl sonra zavallı Aris’i nasıl hatırladılar?”

Nelli içeriden:

“Çekil balkondan, anne,” diye bağıyor, “Sen hangi Aris’den bahsediyorsun?”

“Canım, Aris Velouchiotis** hakkında bir şey söylüyorlar.”

“Yok be anneciğim, Selânik’in Aris’inden bahsediyorlar.”

**Malaka*: İbne.

** *Aris Velouchiotis*: 1943-1949 arasında Yunan İç Savaşı’nda devrimci ordu ELAS, Yunanistan Ulusa! Kurtuluş Ordusu (Ellinikon Laikon Apeleftherotikon Navtikon) ’nun efsanevi komutanı, Kapetaniosların önderi nam-ı diğer Thanasis Klaras, Miserias...Ayrıntılı bilgi için bakınız: KAPETANIOS / Yunan İç Savaşı 1943-1949 Dominique Eudes, ikinci Baskı Nisan 1995 Belge Yayınları(y.n.).

“Kimmiş bu Selânikli Aris?”

Hristos bana AEK ile Aris’in 2-2 kaldıklarını, çünkü hakemin faul olunca oyunu durdurmadığını açıklıyor. Sonunda, burada da öyle bir şeyler oluyordu. Nelli ve Hristos beni içeri çektiler. Aşağıda avluda işler kızıışmıştı. Ben içeri girer girmez:

“Parcurları kapatın,” dedim.

“Kapatın” dedim, çünkü Pire’de Belediye Seçimlerinde “Aman! **Külhanbeyler** camlarımızı kıracaklar! Pancurları kapat diyorum sana!” diyen ninem Loksandra’yı hatırladım.

Büyük torunum Nikos da spor hastası. Ama Nikos yelkenci. Onu ne zaman ararsan Tzitzifies’deki Deniz Klübüne git, bulursun. Fakat şimdi Atina’da değil, askerliğini yapıyor. Güzel bir bahriyeli.

Buradayken sık sık gelir, bana yarenlik eder, birlikte balkonda otururuz. Çok kereler, karşı apartmanda gençlerin verdiği partileri seyrederek. Karşı dairenin balkon kapısı açık olunca Nikos çocukların danslarını ve müziği zevkle izler, çünkü müzik hastası da.

“Otur, nine, gitme.”

Ben kurtulmak için içeri koşuyorum, çünkü bunları görüp dinleyince ümitsizliğe kapılıyorum.

“Ah, nine, ihtiyarladın ve modern müzikten anlamıyorsun.”

“Kim demiş bu müzik modern diye? Bu dans da bu müzik de Yeryüzü kadar eski. Duymuyor musun? Canım, bu şu:

*Dubu - Dubu - za Dubu - mayi
Tha mas fane i anthropofayi.”***

* Yine Yordanidu tarafından kaleme alınan, Marenostrum dizimizin ilk kitabı **LOKSANDRA / İstanbul Düşü** adlı kitaba bakabilirsiniz.

** Dubu... büyücüler / Yamyamlar bizi yiyecekler.

“Dur, nine.”

“Canım, görmüyor musun ne oluyor? Yerlerinde tepinip koltuk altlarını kaşıyorlar!”

“Nine, çekilmiyorsun yani!”

Torunlarımla anlaşılamıyorum.

Sporseverlerle mzikseverlerden başka avlunun bir kötü yanı daha var, havasızlık. Her tarafı kapalı ve, en çok da aşağı katlarda olmak üzere, cereyan yapmıyor. Ya tepemizde hava kirliliği olduğu şu günler? Hepten mitsizlik. Beni yle bir sıkıntı basıyor ki olduğum yere sığmıyorum. Çoğu kere, öğle yemeğinden sonra dinlenmek için odama gideceğime koltuğu balkona çıkıyorum, ayaklarımı için de bir iskemle alıyorum, ve oturduğum yerde seyrana ıkıyorum. O saatte, müzikseverlerin altındaki  odalı sahne açılıyor. Sabahtan ğleye kadar her tarafı sımsıkı kapalı. Kimse yok. Öğleden az sonra on oniki yaşlarında soluk yüzlü bir oğlancık geliyor, ve mutfağın pancurlarını açıyor. Yavrucuğumun buzdolabını açtığını ve içinden bir şeyler çıkardığını görüyorum. Tencereyi elektrikli kuzinede ısıtıyor, ekmek çıkıyor ve yemeğe oturuyor. Yavrucuğum, içimi parçalıyor! Yemeği bitince bütün çanakları toplayıp lavaboya bırakıyor. şimdi artık, odası olduğu anlaşılan yandaki balkon kapısının pancurlarının açılacağını biliyorum. Bundan sonra bi-

liyorum ki çok geçmeden annesi gelecek, çünkü yemek yemek için mutfığa giren o yorgun ve **şaşkın** kadın annesinden başka kim olabilir ki? Son olarak, epey bir zaman sonra da kocası geliyor.

Çanakları yıkamayı kadın üstleniyor. Ama bugün bulaşık yıkamak ne ki? Çocuk oynucağı. Kadınların **bakır tencereleri** kum ve limon kabuğuyla ovdukları devir geçti. Bana diyeceksin ki o devirde hizmetçiler vardı. Ama bugün de **lekelenmeyen** paslanmaz tencereler var, sıcak ve soğuk su akıtan musluklar, lastik eldivenler, çamaşır ve tabaklar için elektrikli yıkama makinaları var.

O devirde kadınların, bütün güçlüklerle rağmen, ev hayatını niçin bu kadar sevdiklerini ve bugünkü kadınların, bütün kolaylıklara rağmen, ev hayatından niçin bu kadar nefret ettiklerini anlayamıyorum. Eski çamaşırlar yok artık, çamaşır küfeleri ve kül bezleri de kalktı. Şimdi elektrikli yıkama makinası çamaşırları sana yedi kat temiz ve neredeyse kupkuru teslim ediyor. Sizin için en iyi deterjanı mı seçmek istiyorsunuz? Televizyonunuzun başına oturun:

Zor beğenenlerdenseniz *Essex* alacaksınız. Lekeli hassas elbiseler için sadece *Ariel No 2V*, ya *Skip* dersiniz, tam 29 çamaşır makinası imalâtçısı onu tavsiye ediyor. *Tide-o-* temiz elbiseler için *Tide* de var.

Ve deterjan elbiseleri setleştirdiği için, hangi yumuaticı daha iyi? *Rif* demek yumuşacık elbise demek, ellerini okşar. *Palmolive Fresh* -yeşil elma- demek, cennetten çıkmış gibi kokan yumuşacık elbiseler demek.

Bu arada karşıdaki kadın tabaklarını yıkıyor. Birtirmek için acele ediyor, ve acele içinde bir tabak kırıyor. Çılgılığı basıyor.

“Thrasivule, gel garibim, yardım et! Süpürgeyi de al, bunları topla. Ve içeri git, biraz da odayı topla, yatakları yap.”

Demek kocasının adı Thrasivulos. İstanbullu olacak. İstanbul'da böyle isimler koydukları olurdu. Ya karısı, onun adı ne acaba? Ben ona Suzi diyeceğim. Suzi amerikanvâri ve bu ona yakışıyor da.

Suzi, altmış yıl önce şarkısını söyledikleri yeni kadın:

*Eğö ime i nea yineka
pu tha kapnizo, ke tha psifizo,
i kathemia mas aksizi deka,
de dino y'andra enan para.**

Suzi benim gibi değildi, kocasının, annesinin ve herkesin kendisiyle istediğini yapmasına izin vermiş olan ben. Kendisini feda etmiş, gençlik yıllarını acımasızca boşa harcamış olan ben. Şimdi, doğrusu kocam Thrasivulos değildi, Yordanis idi. Yordanis her bakımdan iyi ve değerli bir insandı demiyorum sana, ama ev işlerinde yardıma gelince bir frank etmezdi.

Her neyse, ben saçlarımı beyaz Marsilya sabunuyla yıkardım, ninem gibi, ama onunki Girit sabunuydu. Suzi şimdi saçlarımı **Marvel** şampuanı -"ipek gibi parıldayan saçlar"- ile yıkıyor ve üstünden sütlü **Malorin** geçiyor olacak, ve bütün bunlar kuaförde yapıliyordur, çünkü Suzi'nin saçlarını evde yıkamadığı garanti. Ama, belki başka şampuan kullanıyordur, meselâ Hür ve Güzel ve hattâ -neydi adı?- **Afrika Savanasının Kokusu** gibi.

Bense, saçlarımı kestirmek ve vakit geçirmek için üç ayda bir kuaföre gidiyorum. Git de mucizeyi orada

** Ben yeni kadını
sigara içeceğim, oy kullanacağım
herbirimiz on'a bedel
erkeğe bir para vermem.*

gör. Önce saçlar yıkanır. Sonra çözülür. Sonra pliks gelir, saçlar bigudilere dolanır, ve sen saçların kurusun diye (yani dipleri yansın ve ihtiyarlığında kel kalasın diye) sesuarda oturursun. Saçlar kurur kurumaz kabartılır, taranır ve son olarak, saçlar sertleşsin ve şekli bozulmasın diye üzerine spreyci, yani herhangi bir lak, sıkılır.

Ya yemek pişirmekteki kolaylıklara ne dersin! Benim çocuklara havuçlu, kerevizli, pancarlı ve dünyanın bütün sebzelerinden yapılmış sebze çorbası hazırlarken bir koca tencere kaynatmak, süzgeçten geçirmek için eziyet çektiğim devirler geçti. Şimdi bir dakikada hazır sebze çorbaları var, ama içinde ne var bilmiyorsun.

Suzi'lerin akşam yemeği nasıl olacak, biliyorum. 'Marul göbeğinde' ton balığı konservesi, bir dakikada püre haline gelen patates tozu, hazır pişmiş biftekler, toz ya da küp halinde hazır çorba.

Zamanımızda bilimin mucizeler yarattığına şüphe yok. Şimdi bu yaşında telefonun, radyonun ve televizyonun ne demek olduğunu anlıyorum. Hele televizyon, falanca deodorandan vazgeçemeyeceğini sana bildirmek için Viyana Çocuklar Korosu'nu aniden kesirse de yaşlı bir insan için büyük nimet.

Yani "asla vazgeçemeyeceksin" ne demek? Eğer vazgeçersem hemen kirlenmeye mi başlayacağım? Korkunç bu. Benim zamanımda kadınların o kadar çok kirlendiklerini hatırlamıyorum ben, ve kirlenecek oldukları mı da bu yıkanmak zamanının geldiğine işaret etti.

Akşamüstü hava kirliliği sabır taşıracak raddeye gelince koltuğumu balkona çıkarmış oturuyordum. Birden karşıda bir gürültü duyuyorum. Bakıyorum, Suzi. Yüzü kıpkırmızı, saçları dağılmış, çanta ve alışveriş torbalarıyla yüklü, geliyor. Hepsini balkondaki masaya bırakıyor, koltuğa çöküp bağıyor:

“Thrasivule, su!”

Thrasivulos görünüyor.

“Ne var? Ağlıyor musun?”

“Gözlerim,” diyor ona, “Atina egzoz gazından boğuluyor.”

Kocası ona: “Alışveriş için tâ Atina’ya mı gitmen lâzımdı?” demiş olacak.

Çünkü Suzi **kavgaya** hazır, birden öfkelendi.

Thrasivulos alçak sesle konuşuyor, sözleri kulağıma gelmiyordu. Suzi:

“Ne yapayım istiyorsun?” diye bağılıyor, “Kozmetiklerim bitti, bir yığın başka şey bitti, civarda bulamıyorum. Senin sevdiğin İtalyan makarnasından aldım, ıspanak ve yumurta da. Amerikan ketçapı buldum, bu Yunan ketçapı hiç hoşuma gitmiyor. Ama en çok almak istediğim bu Merito idi. Bak!”

Torbasından kutuya benzeyen kara bir şey çıkarıyor, kulpundan tutuyor, bir düğmeye basıyor ve kutu püskürmeye başlıyor.

“Ütü için sprej.”

Bunu duyunca aklım hemen televizyona gitti. Evet. O reklâmı gördüm. Bir kadın görüyorsun, ütü yapıyor ve ütülenmiş elbiselere ümitsizce bakarak “Ütüde kabahat. Atmalı artık” diyor. Ve o zaman bir erkek sesi duyuluyor: “Kabahat ütüde değil. Elbiselere Merito püskürtün.” Evet. Merito idi bu.

Thrasivulos’un Merito’ya ve diğer alışveriş mallarına bakarak başını salladığını görüyorum.

Ne başını sallıyorsun?

Thrasivulos alçak sesiyle cevap veriyor, ama duyamıyorum. Bununla beraber, yüz ifadesine bakılırsa:

“Başımı sallıyorum, çünkü şu anda düşünüyorum ki Merito’yu ve satın almış olduğun bütün bu şeyleri imal etmek için bacaları olan ve egzoz gazı çıkaran fabrikalar çalışıyor, ve bu gazlar havaya yükseliyor ve ba-

şımızın üstünde dolaşan bulutlara karışıyor,” diyor olmalı.

“Söyle, ağzına sağlık,” diye bağıracaktım nerdeyse, “Yüksek sesle söyle, duysunlar!”

Ama ne faydası var? Sözler neye yarar?

Bugün insanlığı pençesine almış olan kötülüğü ve bu kötülüğün onu felâkete sürüklemekte olduğunu söyleyen insanlar çıktı. Onları kimse dinledi mi?

Bundan yarım yüzyıl önce Wells bugün olacakları tahmin etmiş ve “*Mankind commits suicide*” (insanlık intihar ediyor) diye bağırmıştı. Onu dinleyen oldu mu? Hayır. Niçin dinlemediler? Çünkü “Eceli gelen köpek cami duvarına işermiş.”

Vallahi, bunlar İncil’de anlatılanlar gibi diye düşünüyorum. Nabukadnesar devrini hatırlatıyor, gökyüzüne çıkmak için insanların Babil Kulesi’ni inşa ettikleri devri hatırlatıyor. Üzerine ateş ve kükürt yağan Sodom ve Gomorra’yı hatırlatıyor, ve Nuh Tufanı’nı.

Hepimiz biliyoruz ki geçmişin derinliklerinden, dinazorlar devrinden ve hattâ daha öncelerinden beri Yeryüzünden insanlar gelip geçiyor. Ve biliyoruz ki eski dünyanın göçüp gitmesi büyük sarsıntılar ve büyük felâketlerle oluyor. Dünyanın başından bu yana böyle kaç büyük felâket oldu, bilmiyoruz. Bu, bilim adamlarının işi. Biz ancak *Ahd-i Atik*’de* anlatılanları biliyoruz. İster misin şimdi kıyamet günü yakın olsun? İster misin cami duvarına işiyor olalım?

Bu kere Tufan olmasına gerek yok. Atom enerjisi var, nötron bombası var. Kurtulacak bir avuç şanslı için Nuh’un gemisine de gerek yok, onlar için şimdilerde yapılmaya başlayan uzay gemileri var.

Ama sıkma canını! Her şey olacağına varır.

“Anne, içeri girmiyor musun? Üşüyeceksin.”

**Ahd-i Atik*: Tevrat.

“Hı, gel, yavrucuğum, yardım et de kalkayım. Her tarafım tutulmuş, kımlıdayamıyorum.”

Karşı balkondaki çocuk içimi parçalıyor. Onu bir hayvan gibi tel örgü arkasında görmeye dayanamıyorum. Ben onun yaşındayken, İstanbul’da gemi iskelesi gibi iki dik merdiveni olan üç katlı bir evde yaşıyorduk. Kaç kere bu merdivenleri emekleyerek çıktım, yine de düşmedim. Beni korumak için tel örgülere de hapsetmelidiler. Evde serbest dolaşarak büyüdüm, ve canım sıkılınca ninem beni yere oturtur, düğme torbasını önüme boşaltırdı. Yıllar boyunca atılacak eski elbiselerden toplanmış düğmeler. Ailenin bütün çocukları bu düğmelerle oynamış olmalıydılar. Belki de ninem bile. Ne güzel düğmelerdi onlar! Kemikten düğmeler, hayvan boynuzundan düğmeler, sedef ve fildişi düğmeler. Ninemin dediğine göre sedef hayvan kabuğuymuş. Fildişi de *apo dondi elefanda** imiş- Türkçede elefanda’ya **fil**, dondi’ye de **diş** denir. Saatlerce oynardım, öyle ki ağızımın suları akardı.

Yine başka kereler beni tekneye oturtur, kürek olarak da elime, ağda yaparken kullandığı büyük tahta kaşığı verir ve beni balık tutmaya yollardı.

Sık sık bana biriktirdiği kullanılmış kibrit çöplerini verir, çeşitli şekiller yapmam için beni masaya oturturdu. Kule yapmam için iskambil kâğıtları da verirdi. Bebek mi diyorsun? O bambaşkaydı. Bana bezden, içi ot dolu kocaman kocaman bebekler yapardı, onları kucağına alıp ısıtırdın, yanına alıp yataydın. Bana getirdikleri hazır bebekleri, içinde ne var görmek için, kırdardım ve annem onları elimden kurtarmak için salonun bir köşesinde kanapeye koyar ve kapıyı kilitlerdi. Mmmm, umurumdaydı sanki. Saçları balık tutkalı kokan o soğuk ve ölü bebeklere ihtiyacım mı vardı ki!

* *Apo dondi elefanda*: Fildişinden.

Belki, benim devrimdeki çocuklar pek çok şeyden mahrumdular, ama evde hareket edebilecekleri genişlikte sahaları vardı. O devrin en fakir evinde bile bugünkü apartman dairelerinde olduğundan daha çok yer vardı. Sonra sokakları vardı çocukların. İstanbul’da çocuk çeteleri, çoğunlukla oğlan, çoğu kere **mahalle**lerinin sınırlarını geçer, saatlerce görünmezlerdi. Çoğu kere iki dış **mahallenin** sınırında ırklar birbirine karıştırdı, ve çocukların ihtimal veremeyeceğin bir Rumca, Türkçe, İbranice, Ermenice karışımı esperanto konuştuklarını duyardın. 1960’da Nelli ile İstanbul’a gittiğimizde bizi Büyükkada’ya götüren vapurun kaptanı ile tanıştık ve güzel Yunancasına şaşırdık. Nerede öğrediğini sorduk. Güldü.

“Sokakta Rum çocuklarıyla oynarken öğrendim,” dedi bize, “Evimiz Rum **mahallesinin** bitişiğindeydi ve ilk aşkım da bir Rum kıızıydı. Beni kabul etmedi, ama ben onu hâlâ seviyorum.”

Ne olursa olsun, o devrin İstanbul’daki çocukları bugünün çocuklarından daha mutluydular. Yaşlılar da daha mutluydular. Hakikaten, bütün o ihtiyaçlara ne oldu? Evlerde nineler, dedeler, teyzeler görürdün. Hastalandığında sana bir bardak su verecek insanın olurdu.

Şimdi ihtiyaçlar ihtiyaçlarla yaşlılar evinde, gençler gençlerle futbol sahasında ve diskotekte, çocuklar çocuk yuvasında, bebekler anaokulunda ve yetişkinler, kadınıyla erkeğiyle, işte.

Eski zamanda, evlenseler bile, en azından çocuklardan biri evde kalırdı. Daha çok bu evin kızı olurdu ve damat içgüveysi gelirdi. Ev dağılmazdı.

Şimdi, çocuklar büyür büyümeyen evleniyor ve evden ayrılıyorlar. “Bir daire alıyorlar”, öyle deniyor. “Evi verdik, karşılığında Sofula’ya bir daire aldık, bir daire de Aryirula’ya aldık ve biz ikimiz zemin katında garsoniyerde oturuyoruz.”

Sofula'nın ve Aryirula'nın dairesi ne demek, biliyorum. bir yatak odası, bir oturma odası, içki barı ve biblolu vitrin. masa ve büfeler içeri sığmaz, zaten ihtiyaçları da yok buna. Sanki hepsi hiç biraraya gelip yemek mi yiyorlar?

Yatak odasında ayakta duracak yer yok. Evlilik yatağı, tuvalet masası ve tuvalet masasının önünde yüksek tabure odayı dolduruyor.

İlk yıl her şey *tra-la-la-ti-hara**, ve sevindirici haber: “Çocuk bekliyoruz”la göklere yükselen mutluluk. Hemen ortaya elbiseler çıkar, beşik gelir, çocuk arabası satın alınır, o da apartmanın girişine bırakılır, çünkü dediğimiz gibi dairede yer yoktur. Sofula izin alır, doğum yapar, ve izin bitince, işte o zaman, dram başlar, çünkü çocuğunu yalnız bırakmak zorunda kalacaktır. İyi ki çocuğa bakacak annesi ya da başka birisi vardır, ya yoksa? Yeterince kreş vardır ve var olan bu kreşler annenin yerini tutabilir mi?

Boksörün yanındaki dairede böyle bir dram oynanmak üzere. Bu daire epey zamandır satılıktı, anlaşılan satın alınmış. Bugün, bakıyorum, taşınıyorlar. Kanapeler, koltuklar, oturma odasının vitrini geliyor. Yeni kuzine, buzdolabı, çamaşır makinası getiriyorlar. Evlilik yatağı da geliyor. Yeni evliler. **Haydi** görelim.

**Ti hara*: Ne sevinç!

K

üçüklüğümde annemin beni Ağato teyzeye, dahası Tatavla'da* Kalliopitsa teyzeye götürmesi mutluluklarımın mutluluğuydu. Kalliopitsa teyzenin evi tatavla'nın tepesinde bulunuyordu, **Akarca**'nın bittiği yerde, Ai-Dimitri'nin karşısında. Orada ev demek oyun demektir. Ne avlular, ne bodrum katları, ne saklanacak yerler, ne gizli merdivenler, kuyudan çıkan ne hayâletler. Ama bu evi anlatmadan duramayacağım.

İçeri adım atar atmaz kendimi mermer döşeli dörtköşe bir girişte buluyordum. Sağ taraf duvardı, solda büyük bir kapı vardı, mutfakın kapısı. karşında bahçeye açılan camlı kapı vardı, güzel günler görmüş eski bir bahçeydi bu, ama benim hatırladığım günlerde terk edilmiş haldeydi. Camlı kapının yanında, mutfaktan tarafa çok yüksek, ama boyuna göre dar bir kapı vardı. Bu kapıyı açınca kendini dar ve karanlık mı karanlık ve vapurlardaki gibi dik bir merdivenin başında buluyordun. Yani, bu merdivenden yuvarlandın mı ga-

***Tatavla:** İstanbul'un bugünkü Kurtuluş semti.

ranti ölürdün. Bu ev girişi değil, fethedilmez bir kalenin girişiydi sanki. Merdivenin başında iki adam bir bölük askeri durdurabilirdi.

Mutfak, konaklardaki gibi genişti ve içine girince karşında, evin bir başından öbür başına uzanan geniş mi geniş zemin katına açılan bir kapı buluyordun. Sokak tarafında pencere yoktu. Burası, öbür taraftan bahçeye bakan iki balkon penceresinden aydınlanıyordu. Burasını gören biri dans salonunda olduğunu sanabilirdi, ama imkânsız bir şeydi bu, çünkü ortalık mermer döşeliydi ve ortasında kuyu bulunuyordu. Kuyunun yuvarlak ağzı mermerdendi ve çıkırgı vardı. Çıkırgın üstünde bronz işlemeli bir çelenk vardı. Güzel şey.

Kuyunun bu ağzından geceleri evin hayâletleri çıkıyordu. Kalliopitsa teyzenin söylediğine göre Karneval'da krinolinli* kadınlar ve kılıklı şövalyeler çıkıyor ve kuyunun etrafında dans ediyorlardı. Fota bayramı** arifesinde kalikantzari*** ortaya çıkıyordu, onun için dışarıda yiyecek bir şey bırakmamaya dikkat etmek gerekiyordu, çünkü gelip içine işiyorlardı. Kathari Deftera**** arifesinde ise saçları çözülmüş, başlarında çiçeklerle yarı çıplak kadınlar çıkıyordu. Ve her gece yarısı, saat on ikiyi vurunca, sırtında inek ciğerleri asılı sırığıyla ciğercî çıkıyordu. Çıkıyor ve bağırıyordu: “Ciğer! Ciğer!” Avluda voltasını atıyor ve yine kuyunun içinde kayboluyordu. Ciğercî, İstanbul'daki

**Krinolin*: Ortaçağ'da kadınların eteklerini kabartmakta kullanılan kasnak.

***Fota bayramı*: Hz. İsa'nın Yahya Peygamber tarafından vaftizi.

****Kalikantzari*: Noel ile Kutsal Vaftiz arasındaki on iki günde ortaya çıkan kötü cinler (Kalikantzaros'un çoğulu).

*****Kathari Deftera*: Temiz Pazartesi. Paskalya'dan önceki perhizin ilk pazartesi günü.

bütün ciğerciler gibi Gegi* Arnavutuydu ve kendi üniformasını taşıyordu -siyah şeritle süslenmiş beyaz çuha.

Bazan Kalliopitsa teyzeme, bu hayâletleri gözüyle görüp görmediğini sorduğumda bana ters ters bakar ve cevap vermezdi, ben de bir daha sormaya cesaret edemezdim.

Bir keresinde merdivenleri çıkarken bir hayâletle karşılaştım, daha doğrusu bana öyle geldi. Krinolino takmış şişman, olgun bir kadındı bu, önümden geçerken arkasında, evde çamaşır yıkadığımızda olduğu gibi, defne ve küllü su kokusu bırakmıştı. Korktum ve doğru yukarı, Kalliopitsa teyzenin yatak odasına koştum. onu annemle karşılıklı oturmuş bezik oynarken buldum. Beni böyle korku içinde görünce:

“Neyin var?” diye sordular.

“Merdivende bir kadın gördüm,” dedim. Kalliopitsa teyze hiç şaşkınlık göstermeden:

“Ha, onu gördün demek ki?” dedi, “Yarın Karnaval’ın ikinci Perşembesi ve görüyorsun ya, çıkmaya başladılar.”

Bir şey daha sormak üzereydim, ama bana ters ters baktı ve sustum. Annem:

“**Haydi, haydi**, saçmalık! Herhalde çamaşırcı kadındı,” dedi, “Çık şimdi bahçeye de oyna, bırak bunları. Söyle Eleni’ye, avlunun kapısını açıversin sana.”

Eleni, Kalliopitsa teyzenin hizmetçisiydi ve kocası Kotso ile evin ikinci katında kalıyordu. Kalliopitsa teyze bakıyorlardı ve Kalliopitsa teyze evini ve bütün malını onlara bırakacaktı.

Avluya açılan balkon kapısından çıktın mı gözün, pek önemli görünmeyen kemerli küçük bir kapıya takılıyordu, bu kapıyı açar açmaz kendini Allahın alçacık

***Gegi**: Arnavutluk’un kuzey bölgesinde yaşayan Müslüman Arnavutlara verilen isim.

küçük odasında buluyordun. Lüks. Basık tahta **tavan**, **minderi**, ve yeri örten değerli **halılar**. Duvarda bakır taşından istiridye biçiminde kurnalarıyla musluklar. Doğuda bahçeye bakan üç pencere, **minderin** önünde **sofra**, ve her tarafa yayılmış içi tüy dolu yastıklar. İçeride duvarın bir ucundaki küçük bir kapı seni gizli ve karanlık bir merdivenden lüks bir yatak odasına götürüyordu. Bir başka büyük kapı seni oradan evin birinci kattaki büyük merkezi salonuna çıkarıyordu.

Bu merkezi salonda iklim hemen değişiyordu. Anlıyordun ki burası Skulıkaki **Kalfa**'nın kendisi, meşru kansı, ve tek kızı Kalliopi için inşa etmiş olduğu evdi. Anlıyordun ki bu, efendinin bir kaprisinden başka bir şey değildi.

Annem ve ben Tatavla'da bir iki günden fazla kalmazdık, ve her gidişimizde annem bana Kalliopitsa teyzenin hayâletler ve onun gibi şeylerle ilgili sözlerine inanmamamı, çünkü teyzenin ihtiyarladığını ve ne dediğini bilmediğini söylerdi.

"Hayâlet diye bir şey yoktur, aklını böyle **zevzeklikler**le yorma."

Ne yazık, ne hayâl kırıklığı! Geceleri sıcacık yatağında yatarken duyduğum korkuya rağmen ben hayâletleri istiyordum. Odamın dışında geziniyorlardı, ama içeri giremiyorlardı, çünkü başucumda bir istavroz asılıydı ve onun da bir başka tadı vardı.

Eve döndüğümüzde günlerce Tatavla'daki hayâletlerin hayâli ile yaşıyordum. Bütün o hayâletler gözümün önündeydi. Bir ara resimlerini çizmek istedim. Bir odun kömürü parçası aldım ve mutfak beyaz duvarına çizmeye başladım. Ninem:

"Delirdin mi sen?" diye bağırdı.

"Resim çizmek istiyorum, nine."

"Resim mi? Neden söylemiyorsun?"

Hemen Sultana'yı çağırdı ve defter, kalem ve bir kutu renkli tebeşir satın almak için **ahtara** yolladı. O

günden sonra yanmış kibrit çöplerini ve kibrit kutularını bıraktım ve kendimi resme verdim.

Şimdi neler çiziyordum, Allah bilir, ama ben kâğıtta Kalliopitsa teyzenin evini görüyordum, ciğerciyi, kalikantzaros'ları, hepsini birer birer görüyordum. Bu, kışın sonuna, sayfiyeye çıkmaya hazırlandığımız güne kadar sürdü.

“Bu yıl nereye tatile çıkalım?”

Baharın okullar kapanır kapanmaz İstavros Sokağı* sakinleri ayağa kalkar, bavullarını hazırlar, kedilerini sepetlerine koyar, evlerindeki yaşlıları ve hizmetçilerini yanına alır ve değişikliğe çıkarlardı. Kimisi adalara giderdi, kimisi Pandihi'ye**, başkaları Büyükdere'ye ve Therapia'ya*** kimisi de Aretsu'ya**** ve Tuzla'ya giderdi. Herkes kesesine göre. Deniz kıyısındaki semtlerde oturanların bir tarafa gitmeye ihtiyaçları yoktu.

Biz her yıl Halki'ye***** giderdik. Oraya gelince resmi ve bütün kış oyunlarını bırakırdım, çünkü bütün gün dışarıdaydım. Bazan çamlıkta, bazan denizde, bazan bahçede. Çapam, küreğim ve kovam vardı ve kumlarla uğraşmaktan deli olurdum. Çoğu kere pabuçlarımı çıkarır ve bitmek bilmeyen bir hazla ayaklarımın altındaki toprağın sıcaklığını hissederdim. Mutluydum. Daha sonraları İstanbul'dan ayrılıp Pire'ye yerleştiğimizde de daha az mutlu değildim. Orada evlerin avluları vardı. Bundan başka Pire'de Freattida, Falira ve ne de olsa, kapının önünde kaldırım ve sokak vardı. Hayır, o devirdeki çocukların mutsuz olduklarını söylemek istemiyorum. Zaten onun için, bugün avlumuza tıklmış küçük çocukları gördükçe kalbim kan ağlıyor.

* *İstavros Sokağı*: İstanbul'un Galatasaray semti.

** *Pandihî*: Pendik.

*** *Therapia*: Tarabya.

**** *Aretsu*: Selanik yakınlarında kaplıcalarıyla tanınmış bir yer.

***** *Halki*: Heybeliada.

Karşı balkondaki dostum bir gün İtfaiye arabasının o dar geçitin önünde durduğunu ve itfaiyecilerin hortumları partere çektiklerini görünce sevinir gibi oldu. *Pu*'nun dairesi ateş almıştı ve yanmak üzereydik, ama alevler hemen söndürüldü ve balkonun tel örgüsü ve parmaklığı arkasından onları seyretmekte olan ufaklığın bütün ümitsizliğine rağmen itfaiyeciler gittiler.

Ben başımı kaldırıp etrafımda hizmet merdiveni ve tehlike çıkışı bulunmayan bir, iki, üç, dört, beş apartman katı sayınca kocaman bir “Allaha şükür!” çektim. “*Panayia mu,*”* dedim içimden, “Ya alevler ortalığı sarsaydı, ya deprem olsaydı, halimiz ne olurdu?”

Demez komaz olaydım. Daha düşünmeye fırsat kalmadı, olan oldu. İki gün geçmemişti ki yer sarsıldı. Şiddetli deprem, Richter’in ölçüsüne göre 6,7.

İlk sarsıntıda kendimi **divanda** Nelli'nin boynuna sarılmış buldum. Oraya nasıl gittim, bilmiyorum. Gi-

* *Panayia mu*: Meryemanacığım.

yiniktik, daha yatmamıştık. Son haberleri bekliyorduk.

Nelli'ye sımsıkı sarılmış, başımı onun göğsüne gömmüşün, evin sallandığını hissediyorum, camların zangırdadığını, bardakların kırıldığını duyuyorum, iç-
riden korkulu sesler duyuyorum ve etrafımız karanlık. Elektrikler kesilmiş. Sarsıntı durunca:

“Kibritler nerede?” diye soruyorum.

“Çakmağım nerde? Odamdaki masanın gözünde el lambası var.”

“Dur, gitme, beni bırakma; beraber gidelim.”

Gittik, el fenerini bulduk ve ilk işimiz dış kapımızı açmak oldu. Koridorda beni acayip bir manzara bekliyordu. Şarkıcı, sırtında pijaması ve ceket, açık kapısının önünde duruyordu. El fenerini yakmış, bana bir şeyler söylemeye çalışıyordu.

“A-a-a- saği i-i-i-nelim,” diyordu bana.

Acayip iş, kekeme olduğunu bilmiyordum. Halbuki banyosunda ne güzel şarkı söylüyor, dili çözülüyordu.

“Hayır,” diyorum ona, “dışarı çıksak neye yarar? Bizim sokak dar ve iki yanındaki apartmanlar yüksek. Yakında açıklık yer yok.”

O arada merdivenlerde kıyamet kopuyor. İzdiham, korku. Millet **bölük bölük** iniyor. Birisi merdivenliği aydınlatan pencerenin pervazına bir mum dikmiş; dışarı çıkar çıkmaz arabası olan arabasına atlayıp gidiyor. Arabası olmayan yolunu kaybetmiş gibi kaldırımında dikiliyor. Şarkıcı:

“Gi-gi-gi- delim,” diye ısrar ediyor. Ben onu koldan tutup:

“O-o-o-tur yerine,” diyorum.

Nelli şaşkın ve huzursuz bana bakıyor. Yandaki kapı açılıyor ve elinde yanan mum, eşikte bizim Rufai der-
vişi görünüyor. Orta yaşlı, sempatik bir kadın.

Bizim telefon çalıyor. Nelli koşuyor. Arayan Yannis, nasıl olduğumuzu soruyor. Hep birlikte, o, Athina ve

Hristos, geliyorlarmış, öyle diyor.

“A, bravo,” diyorum ben, “Hepsi birlikte. Siz de gelin,” diyorum şarkıcıyla bizim Rufai’ye, “Kapıları açık bırakalım ve hep birlikte bizde oturalım. Gelin. Anahtarlarınızı almayı unutmayın, yoksa kapılar kapanırsa dışarıda kalırsınız.”

Ne olduğunu duymak için transistörü açıyoruz, ama onlar **Günaha Yeniden Çağrı**’yı okuyorlar. Çocuklar geldi.

“Gelin, gelin, tanışın. Oğlum Yannis Yordanidis ve karısı ve çocuğu. Sizin adınız ne?”

“Milonas,” diyor şarkıcı. Rufai de:

“Dimitriadu,” diyor ve hemen soruyor: “Yordanidis mi? *Loksandra*’yı yazan Maria Yordanidu ile bir akrabalığınız var mı?”

Nelli: “Canım, annem olur benim,” diyor.

“İmkânsız!”

“Neden imkânsız?”

“Ama sizi böyle sırtınızda gecelikte görüyorum da... Ne bileyim...”

Onu inandırmak için bir *Loksandra* çıkardık ve ona hediye ettik.

Çok geçmeden radyo haberleri vermeye başladı, ışıklar da geldi. Büyük teselli bu. Ama toprak ikide bir sallanıyor, gidip geliyor, ve her keresinde şarkıcı, kaçmaya hazır, ayağa fırlıyor.

“Gi-gi-gi-tmem lâzım.”

“Hiçbir şey lâ-lâ-lâ-zım değil. Otur yerine. Nah, şimdi bir kakao içelim de içimiz yatışsın. Nelli yapar bize. İçimiz açılsın diye *Loksandra*’dan bir şeyler okuyalım, ister misiniz? Gelin size, yıllar önce Pire’de, Halk Tiyatrosundaki oyunla ilgili bölümü okuyayım,” diyorum onlara, “Oyunun adı *İstanbul’un Alınışı*. Fatih Mehmet artık İstanbul’a girmiş bulunuyor. Paleologos’un kafasını kesmek için kılıcını çekiyor:

-Diz çök, haydut! Oyun bitti! Paleologos:

-İsa hakkı için, *Panayia* hakkı için, diye bağırıyor, erkeksen at beni yere. diz çökmem. İstanbul bizimdir!

-Bi-zim-dir! Bi-zim-dir! *Zitooooo!**

-...Canın cehenneme! diyor Mehmet yeniden ve işte o anda bütün seyirciler sahneye hücum ediyor.”

Dinleyenler kahkahadan kırıldılar. O arada kakao geldi, bisküvi de çıkardık. Ve böylece, hem gülerek, hem haberleri dinleyerek, hem sallanarak, bazan da *Loksandra*'yı okuyarak sabahı ettik. Öyle güzel vakit geçirdik ki hava ağarırken canımız ayrılmak istemedi.

* *Zito*: Yaşasın!

Sarsıntılarının başladığı andan itibaren avluyu çeviren apartmanlarda oturanlar ingilizliklerini unuttular, Yeniden Rum oldular. Tanışmadıkları halde selâm vermeye başladılar. Geç de olsa akşam eğlencelerine başladılar.

Sabah penceremi açınca, karşımda bana gülümseyen dost yüzler görüyorum. Bana: “Nasılsınız? Bugün ne pişiriyorsunuz?” diye işaret eden Danezakena’yı görüyorum.

Danezakena adalı, ya da İdralı değil, belli. İstanbullu. Ve bu İstanbul usûlü “Bugün ne pişiriyorsun?” sadece merak ve görgüsüzlük değil, fikir ve ilham almak için.

“Bakla **yahnisi** mi, bak bre, iyi ki bana hatırlattın. Kaç zamandır kuru bakla yemedik.”

İstanbul kadını yemekte büyük çeşitlilik isterdi.

“Maria, yarın ne pişireceğiz?”

“E, canım anne, istediğini yap. **Yuvarlakia** pişir.”

“Sus canım, daha önceki gün yuvarlakia yedik.”

“E, öyleyse, zeytinyağlı enginar yap.”

“Dişimi kurcalasam enginar çıkacak.”

“Balık yap.”

“Apa-pa-pa-pa, balıktan bıktım. Hep balık mı yiyeceğiz?”

“E, **sucuk** yap.”

“Suç sende değil, bende, oturmuş seninle konuşuyorum.”

Ve pat, kapı suratıma kapanıyor.

Çeşitliliğin **hatırı** için çoğu kere olmayacak şeyler pişiriliyordu. Meselâ pirinçli kırmızı kabak.

“A, kış çıkacak, biz daha kırmızı kabak yemedik.”

Ama masaya asla sadece kırmızı kabak çıkmazdı. Yanında her zaman etli bir şeyler bulunurdu. Etini yerler, kabağını atarlardı ya da atmazlar, mutfağın penceresinden çingeneye verirlerdi.

“Gel bre, **bakracını** da getir, nah, kırmızı kabak, tatlı mı tatlı. Çocukların yer. Benim çocuklar **hayvan**, yemiyorlar.”

Depremden sonra Evangelos efendi de beni selâmlamaya başladı. Aşağıdan bana sesleniyor:

“Depremi nasıl geçirdiniz?”

“Bizi salladı, ama esas sallananlar *retirede** oturanlar oldu.”

Ondan önce *retireler* lüks sayılıyordu ve çok arayan oluyordu. Şimdi giden gidene. Kiracılar taşınıyor, sahipleri onları satıyor.

Karşımızdaki apartman dairesinin yanındaki *retire*den bir aile çıktı, bugün taşınıyorlar. Sabah uyanınca dairenin pencerelerini ardına kadar açık buluyorum, aşağıda sokakta eşya taşıyorlar. Eski zaman işi büyük mobilyalar. Bu daire büyük. karşıdaki odaya büfe, büyük masa, sandalyeler taşıdıklarını görüyorum. Altmış yaşlarında sağlam yapılı, uzun boylu bir kadın, belinde koca bir önlük, gidip geliyor ve emirler yağıdıyor. İki *palikaria*** çerçeveler, bohçalar taşıyor,

* *Retire*: Çekme kat.

** *Palikaria*: Delikanlı.

bir *kopelitsa** yandaki odanın penceresinde bir örtü silkeliyor. Herhalde bunlar kadının çocukları olacak, ve çok geçmeden odaya kocası giriyor. Yetmişinde, etine dolgun, bıyıklı, sakallı, gerdanı sarkmış biri. Ona bakıyorum, bakıyorum, tanıdık yüz, kim olabilir? Birden hatırladım: Bizim Lelegos!

“Nelli, Nelli!” diye sesleniyorum, “Karşımıza Lelegos geldi, koş gör!”

Nelli şaşkın, geliyor ve ne dediğimi soruyor.

“Canım, Lelegos, baksana.”

Nelli bakıyor ve çok geçmeden kahkahayı basıyor:

“Evet, anneciğim,” diyor, “Haklısın. Lelegos’un ta kendisi. Yannis’i arayıp ona da söyleyelim.”

“Dur sen, ben ararım.”

Arıyorum.

“Yanni, sana bir sürprizim var. Karşımızdaki daireye kim gelip yerleşti, biliyor musun? Lelegos!”

“Kim?”

“Lelegos!”

“Kim Lelegos?”

“Canım, Lelegos’u unuttun mu? Ninenin masallarındaki kahraman? Sen Lelegos ile büyüdün.”

“Bre anacığım, böyle şeyleri nereden de hatırlıyorsun? Şu işe bak! Doğru, doğru, Lelegos. Hemen bugün gelip göreceğim. Nasıl, ihtiyarlamış mı?”

“Evet. Karısı İrini hanım da ihtiyarlamış. Ve çocuklar büyümüşler. Elenitsa güzel bir kız olmuş. Hemen gel, gör onları, Yanlarında Polivio’yu da getirmişler. Güzel kedi. Bu Polivios İstanbul’daki Polivios’a benzemiyor. Siyah değil, çizgili, adını ne koydular, bilmiyoruz, ama kim ne derse desin, Lelegos’un kedisi Polivios’dur.”

Annem yıllar yılı bu Lelegos ile çocukları oyalamış,

* *Kopelitsa*: Genç kız.

onlara istediğini yaptırmıştı. Akşama Lelegos gelmeyecek diyerek onları korkutmak yetiyordu, o zaman istediğini yapıyorlardı.

“Paltonu giy, çabuk, bu akşam Lelegos yok.”

Pirinçli ispanağa varıncaya kadar Yannis her şeyi yemeye razı oluyordu.

“Yiyeceksin, yoksa akşama Lelegos yok.”

Yatmadan az önce çocuklar, bazan da hizmetçiyi etrafına topluyor ve başlıyordu

“Dediğiniz gibi Kimi’ye gezmeye gitmeye karar verdiler.”

“Hayır, nine, en son Kimi’ye gitmişlerdi. Eyina’ya gitsinler.”

“Evet, evet, Eyina’ya. Ve bu defa papaz da onlarla birlikte gidiyor.”

Bu papaz çoğu zaman Lelegos’un yanındaydı, *Levent** gibi, sevimli ve *horatacı*** bir papazdı bu. Bazan kafayı çekiyor ve **keyfi** yerine geldi mi eteklerini kaldırıp **zeimbekiko***** oynuyordu. Çocukların kahkahası tâ sokaktan duyuluyordu.

Şimdi gelin, ey Allahın kulları, bana bir şey açıklayın. Çocukların küçüklüğünde bana yardım etmek için hiçbir şey yapmayan, bunlara hiç şefkat göstermeyen bu kadın şimdi nasıl o kadar şefkatli bir nine oldu. Bana, doğan çocuğa hiç şefkat göstermeyen bu kadın şimdi nasıl saatlerce oturup Lelegos’u anlatıyordu. Küçüklüğümden beri bana ninni yerine ağıtlar okudu. Bütün bu acıklı ve ürpertici şeyleri nerden hatırlayacaktı! *Kitso’nun Annesi*,¹ *Siz, Ovaların ve Ru-*

* **Levent**: Yunanca “arslan” demek olan “leonde” kelimesinden bozmadır.

** **Horatacı**: Şaka/cı.

*** **Zeimbekiko**: Zeybek havası.

1. Tu Kitsu i mana.

*meli'nin Kuşları*², bunlar beni ağlatan ve yatağıma iş-
ten şeylerdi, kırk mezara çıkan patikada yürürken bir
mezarın öksürdüğünü duyan Militsa da.

*Ti ehis mnima ke vongas
ke varyanastenazis...*³

Ve daha sonra, ben **kocam*** bir kız olunca, biri
öbüründen acıklı bütün bu: '*Kuzucuklarını Don-
duran Poyraz*'⁴, ve '*Üzüntüyle Huzurunuzda Giriyo-
rum*'⁵ gibi şiirleri nerden bulurdu.

Bütün bunları nerden buldu? **Dolabın** üstünde
duran ve içinde en sevdiği kitapların bulunduğu boh-
çada mı? Gerçek şu ki bu bohçada her çeşit kitap vardı.
Çünkü annem çok okurdu. Günlük gazetesiyse der-
gisinde: başka *Zevk Düşkünü Pinelopi*⁶ gibi kitapları
ve başkalarını, *Rokambol*, *Üç Silâhşörler*⁷, Victor
Hugo'nun *Sefiller*'inden⁸ tutun, *Pikuiilo Ali Ağa*⁹,
*Bertoldo ve Oğlu Bertoldino'nun Binbir Edepsizlik-
leri*¹⁰, *Kamelyalı Kadın*'a¹¹ kadar eline düşen her ki-
tabı. Ama bu bohçada Zalokostas, Valaroritis, Sutsos,
Ragavis de bulunurdu.

Çocuklarımin zamanında annem değişik bir iklim
altında yaşıyordu. O devirde evimizde iyi bir çocuk ki-

2. Esis, pulia tu kambu ke tis Rumelis.

3. *Neyin var mezar öksürüyorsun/ve ağır ağır soluyorsun...*

* **Kocam**: Kocaman.

4. O Vorias pu t'arnakya pağoni.

5. İs ton prothalamon sas perilipo emveno.

6. İ Filokalos Pinelopi.

7. Tris Somatofilakes.

8. Athlius.

9. Pikuiilo Ali Ağa.

10. Hilies ke mia poniries tu Bertoldu ke tu iyi aftu Ber-
toldinu.

11. Kiria me tas Kamelias.

taplığı vardı. Annemin delicesine sevdiği Jules Verne'in kitaplarından başka, o günlerde almancadan yeni çevrilmiş olan *Arı Maya*¹², ya da *İki Karıncanın Hikâyesi*¹³ gibi kitaplar da vardı. Lelegos'un büyük başarısının sırrı şuydu ki sonunda dizi haline gelmişti. yıllarca süren bir dizi, öyle ki bir gün annem işin tadını kaçırdı. O sıralarda Yannis ilkokulunun altıncı sınıfına gelmişti, sınıf arkadaşlarıyla oynuyordu ve kızlardan farklı olduklarını göstermek istiyorlardı.

“Bamyanı ye, yoksa akşama Lelegos yok.”

Yannis zeytinyağlı bamyadan nefret ediyordu.

“Yemiycem,” diye inat etti. Annem:

“E, o zaman bu akşam dosdoğru yatağa. Lelegos'u unutun,” dedi ve bamya tabağını onun önüne koydu. Yannis:

“Sanki çok lâzımdı!” diye bağırdı.

Tabağı kaptı, pencereden sokağa fırlattı. Nelli kahkahayı bastı.

O günden sonra Yannis bir daha oturup Lelego'yu dinlemedi. Ama Lelegos, Nelli ve hizmetçiyle devam etti, çünkü onlar da annemin büyüüne kapılmışlardı. Yannis sadece oturup Lelego'yu dinlememekle kalmadı, anneme surat asmaya, her şeyde, ona karşı çıkmaya ve inat etmeye başladı. Sanki onu onca yıl büyülediği için annemden intikam almak istiyordu.

“Mmm ...senin meşhur saatin! Kaldırıp pencereden fırlatayım da gör bakalım!”

“**Aman**, saatim! Maria, koş!”

O günden sonra Yannis ile annem arasında büyük itiş kakış başladı. Bu yıllarca sürdü. Bamya olayının üstünden ne kadar zaman geçti, hatırlamıyorum, ama

12. i Mayaoi Melissa.

13. Istoria dio Mermigyon.

Yannis'in artık ortaokula gittiğini biliyorum, çünkü o kış Atina'ya taşınmıştık. Ksenokratus caddesinde bir evin ikinci katında kalıyorduk, ve her Pazartesi aşağıda pazar kuruluyordu. Yannis artık kocaman oğlandı, küçük değildi, ninesinin terliklerini alıp balkondan so-kağa fırlattı. Ninesi balkona çıktı ve çığlığı bastı. Dünya ayağa kalktı. Pazardaki **manavlar** ne oluyor görmek için evimize koştular. Yangın çıktığını sanmışlardı.

Ama Yannis ile annem arasındaki bu itişme, annemle Yordanis* arasındaki itiş kakış karşısında hiç kalıyordu. Gerçek şu ki annem Yordanis'i hiç ha-zetmemişti ve durmadan birbirlerini yiyorlardı. Ne var ki yıllar geçtikçe aralarındaki kötülük de büyüdü ve o meşhur mahkeme gününde açık açık ortaya dö-küldüğü gibi, nefret halini aldı.

* *Yordanis*: Yazarın kocası (Ç.N.).

Bu mahkeme hayatımda tanık olduğum en trajikomik şeydi. Evde sabit kira ile oturduğumuzdan ev sahibimiz bizi çıkarmak için gelip başımıza dikilmişti. Bize, o zamanlar istenmeyen kiracılara yapılan bütün numaraları yapıyordu. Avlumuza pislik atıyor, kafamıza onu bunu, hattâ bazan saksı bile atıyordu -elin-den gelse bizi öldürebilirdi- ve buna benzer şeyler. biz öfkemizi bastırıyor, sesimizi çıkarmıyorduk.

Şimdi, nasıl oldu da ev sahibi gelip başımıza dikildi, ayrı hikâye.

Yordanis'in, hiçbir davayı kazanamadığı için canı sıkılan bir avukat arkadaşı vardı.

“Yazıhanem bomboş, kapatacağım, canı cehennem!...”

Yordanis bir gün ona:

“Ne oluyor?” diye sordu.

Avukat ona, ev sahibi bir müşterisinin evini yıllarca yok pahasına kiraya verdiğini, evini boşaltmayı başaramadığını, çünkü kiracısının çok çocuklu olduğunu ve orada oturmaya hakkı olmadığını anlattı. Yordanis:

“Nerede bu ev?” diye sordu.

“Sizin evin yanında. Yoannu diye biri oturuyor.”

“Yoannu mu? Çok mu çocuğu var?”

Odur budur derken Yoannu’nun bizim evin sahibi olduğu ortaya çıktı. Avukat:

“Kurtuldum!” diye bağırды, havalara uçuyordu, “Yoannu’nun kendi evi mi var? Yordani, mahkemeye gelip şahitlik edeceksin.”

“Tabii gelirim,” dedi Yordanis.

Ve böyle diyerek bizim idam fermanımızı imzalamış oldu.

Ev sahibini bize düşman etmemesi için ona yalvardım, ama başaramadım.

“Utanma! Zavallı adam haksızlığa mı uğrasın? Kendisi ikiyüz drahmi kira ödesin, bizden binlerce drahmi alsın! Hayır, gideceğim.”

Ve gitti.

Mahkeme oldu, bizim ev sahibi sokağa atıldı, gelip Yordanis’in suratını dağıtacağı yerde, gelip ona yıldı. Ağladı, o kadar çocukla sokakta kaldığını anlattı ve çocuklarını barındırmak için taraçaya yapmak istediği **çardağı** kurmakta ona yardım etmesini rica etti. Yordanis duygulandı, vicdan azabı çekmeye başladı. “Ben ne yaptım,” diye düşündü. “Bir **fukaraya** yardım ettim, bir başkasını evsiz bıraktım.” Adamın ricasını hemen kabul etti. Ve ev sahibi alelacele işe başladı, bizi avlunun güneşinden ve evin yarısından mahrum etmek için tepemize başlı başına bir daire kurdu, bizi taraçadan mahrum etmek için orasını kümese çevirdi. Bulaşık sularını bile bir olukla avlunun ortasına akıtmanın icabına baktı. Vahşi hayvandan farkları olmayan altı çocuğu da gerisinin icabına baktılar. Annem:

“İyi halt ettin, **zevzek**,” diye söylenip duruyordu ve evde kavga eksik olmuyordu.

İşler bu meyandaydı ki bir gün Yordanis’e mah-

kemededen celp kâğıdı geldi. Cinayete teşebbüsten suçlanıyordu. Yoannu onu ihbar etmişti: Yordanis bir gün elinde tabanca, merdivenden çıkmış ve Yoannu'nun karısı Evprasia'yı öldürmek istemişti. Neyse ki evde dostları bir aile varmış da cinayeti önlemiş. Daha sonra, mahkemede, şans eseri sabahın onbirinde orada bulunduğu söylenen bu ailenin İppokratus durağındaki **kasap** olduğu gösterildi.

Tedirgin olmuştuk. Davayı hemen, bütün bunların başımıza gelmesine sebep olan avukata havale ettik. Bir başka avukat dostumuz Yordanis'in kim olduğu hakkında ifade vermek üzere savunma tanığı olarak geldi. Ne var ki savunmanın baş tanığı, o malûm günde evde olan annemdi.

Oh ne alâ! hepimiz yola çıktık, annem şapkasını, en iyi fistanını giymiş, zincirli altın saatini takmıştı, mahkemeye vardık.

Dava başladı. "Doğruyu söyleyeceğime yemin ediyorum..." v.s. gibi tipik şeylerden sonra hâkim anneme mesele hakkında ne bildiğini ve Yordanis elinde tabanca merdiveni çıkarken nerede bulunduğunu soruyor.

"Kimmiş o elinde tabanca merdivenleri çıkan, Hâkim bey! Bu adam mı? Ama bu adam, Hâkim bey, **cebellanın** biriye..."

Dinleyici salonunda bir gülüşme, dan, dan, dan, zil.

"Susunuz! Ne demek istiyorsun, şahit?"

"Şunu demek istiyorum, hâkim bey, eğer bu adam bir **külbanbeyse**..."

"Lütfen, şahit hanım, Yunanca konuş."

Dinleyici salonundan:

"Delikanlı demek istiyor," diyen bir ses ve gülüşmeler duyuldu.

"Susalım! Demek, damadınızın merdivenleri çıktığını görmediniz, ve o anda siz neredeydiniz?"

“Ama size ne dediğimi anlamıyor musunuz? Dama-
madım elinde tabanca merdiven falan çıkmadı. Dama-
madımın tabancası yok, olsaydı bile nereden tutacağını
bilmezdi. Tabancadan ödü patlıyor. Ona bom! desen,
karısının eteği altına saklanır.”

Yordanis ayağa fırladı:

“Ne dedin?” Dan, dan, zil.

“Sessiz olsun! Sanık, otur aşağı.”

Ve annem, orada, kendi havasında.

“Korkuyor diyorum size, hâkim bey, delikanlı
değil, korkuyor.”

Hâkim:

“Kaynana konuştu,” diyor ve gülüyor.

Bütün mahkeme salonu gülüyor. Hâkim yine:

“Susunuz!” diye bağılıyor, zili çalıyor ve dinleme
salonunu yine hizaya getiriyor.

Mahkeme iyi bitiyor. Sanık suçsuz.

Sevinçle oradan ayrılıyoruz, ama evde bizi büyük
kötülük bekliyordu. Yordanis, akli başından gitmiş,
elinde havanın tokmağı annemi kovalıyordu.

O günden sonra evdeki hayat çekilmez hale geldi.
O kadar ki, birkaç gün sonra, çocukların **hatırı** için ve
diğer kişisel sebeplerden ayrılmak zorunda kaldık. Ben
boşanmak istemedim, çünkü yeniden evlenmeye ni-
yetim yoktu. O isteseydi, kabul edecektim. Onun bir
oda tutmasına, ve başka yerde oturmasına, yine iki iyi
ve medeni dost gibi ayrılmaya karar verdik.

O günden bu yana elli yıl geçti. Başlı başına bir
ömür. Fırtınalı, hayat mücadelesi, savaş, İşgal ve
felâket dolu bir ömür. Maaşımdan arttırdığım parayla,
yavaş yavaş, tam onbeş yılda yaptırdığım Elliniko’daki*

* *Elliniko*: Türk-Yunan savaşı nedeniyle Anadolu’dan ayrılmak
zorunda kalan Rumların yerleştirildikleri Atina yakınlarında bir
yer.

ev gitti. Yordanis gitti, annem gitti, varımız yoğumuz gitti.

O güzelim bahçeli evleriyle bütün Elliniko gitti, taş üstünde taş kalmadı. Yerine hava alanı yaptılar. Saroniko körfezinin kıyıları ve kayalıkları gitti. Kıyıları moloz doldurup şeklini bozdular.

*tu Faliru ta barakia,
bires ke kalamarakia**

da gitti, Manolis Trambarifas da gitti. Unutuldu. Şimdi diskolarımız ve roklarımız var. *Snack bar*'larımız, *night club*'lerimiz, *coca-cola*'mız, *gin and tonic*'imiz, *dough-nut*'ümüz, *hot-dog*'umuz ve *tost*'umuz var. Retsinayı ve kokoreçi unuttuk, dilimizi de unutmak üzereyiz.

Bunlardan başka Attika'nın gökyüzü de, mavi deniz de gitti. Hepsi külrengine büründü. Rum **mahalle**leri de gitti, ağaçlarımız da, hepsi çimento oldu. Televizyonda Fredi Yermanos'un** dediği gibi, "Gökyüzünü fethettik, yeryüzünü kaybettik."

Bu elli yıl ne zaman geçti, bütün hayatım ne zaman geçti ve şimdi, saçım başım ağarmış, balkonda oturuyor ve eskileri özlüyorum. İstanbul'da evlerini seven kadınların yaşadığı devri özlüyorum. Ben o devre yetiştim. İstanbul'un bir başından öbür başına yüksek hayat standardı ve Rumluk hâkimdi. Açlık yoktu, sıtmadan perişan olan çocuklar yoktu. Şimdi hür Yunanistan'da olduğunun tersine kadın kocasının kölesi değildi, erkek kardeşi namus meselesi yüzünden kızkardeşini bıçaklamıyor, ve mahkemede beraat etmiyordu. İstanbul'da hiçbir Rum asla bir başkasını bı-

* Faliro'nun barakaları/biralar ve mürekkep balıkları.

** **Fredi Yermanos**: Yunanistan'da tanınmış bir gazeteci.

çaklamayı aklından geçirmiyordu. İstanbul'un Rumları eli bıçaklı delikanlılar değildi. Dediği dedik pa-dışahların emri altında yaşayan Reaya olarak doğmuş, korku içindeki insanlardı. Onun için de Loksandra Pire'deki Belediye seçimlerinde, bir Giritlinin bir Mani'liyi bıçakladığını görünce:

“Aman, koşun, bir Kürt bir Hıristiyanı öldürüyor,” diye bağırmıştı.*

“O Kürt değil, anneciğim, Yunanlı, Giritli.”

“Ya öteki ne?”

“O da Yunanlı.”

“E, öyleyse neden birbirlerini öldürüyorlar?”

“Politika için.”

“Ne için?”

İstanbul'da politika tabu idi.

O devirde kadınlar ev işini kölelik olarak görmezlerdi. Köle olan, gecenin köründe kalkıp ailesinin nafakasını çıkarmak için evinden işine giden evin erkeği idi. Bütün gün evinin hanımı ve efendisi kalan kadın hayatına istediği gibi şekil vermekte serbestti. Ancak evinde erkeği, babası ve akrabası olmayanlar dışarıda, işte çalışırlardı.

Biraz daha erken doğsaydım, bu İstanbullu kadınlardan biri olacaktım, ama iki devrin arasında doğdum ve kendimi bir ayağım orda, bir ayağım burda, buldum. Çocukluk yıllarımı ninemin ve arabaların devrinde İstanbul'da yaşamış olsam da, birinci Dünya Savaşı beni yeni hayatın öncülerinden biri yaptı. Çok erken öğrendiğim büyük bir ders vardı ki o da, eğer hür bir insan olmak istiyorsan, ekonomik bakımdan bağımsız olman gerektiği idi. Bağımsızlığımı elimde tutmak için bütün hayatım boyunca mücadele ettim ve

* Bunlar Marenostrium dizimizin ilk kitabı *LOKSANDRA/İstanbul Düşü*'nde anlatılmaktadır.

tuttum da. Ama bu bana pahalıya mal oldu. Onun için de yaşlandıkça ve özgürleştikçe, çocukluk yıllarıma arkasına saklandım ve kendimi sudan çıkmış bir balık gibi hissettim.

Ne yaşam tadıydı o, o zamanlar tattığım! Sabahları kalktığımda işe gitmek zorunda olmadığımı düşününce deli oluyordum. İlk olarak ne yapacağımı bilemiyordum. Dikiş mi dikeyim, evi mi temizleyim, ya da kanaviçe mi işleyeyim, zor bir yemek mi pişireyim, ödünç aldığım kitapları Britanya Derneği'ne geri mi götüreyim, yoksa Zappio'da bir volta mı atayım, ne de olsa kardeşim, başkaları çalışıyor!

Hayatımın artık bir günmüş gibi geçmesi kesildi. Her günüm kendine has bambaşka bir gündü, her günüm yeni bir sevinçti. Çoğu kereler, canım annemin dediği gibi, “**tavanı** değiştirmeyi” çekince evin kapısını kilitliyor ve kahveciğimi içmek için Lilika'ya gidiyordum. Önümde **bolca** zaman vardı, çocuklar saat üçten önce gelmiyordu, yemeğimi pişirmiştım, hazırıldı.

Annem Lilika'yı hazetmiyordu. Yeter ki onu görmesin, onu duymasın, sebebi de şu:

Dediğiniz gibi, annem çok okurdu. Romanları yutardı, ve bir kitap okudu mu onu yaşardı. Onunla kitap arasında yazar diye bir şey yoktu. Duruma göre kahramanları sever, ya da onlardan nefret ederdi, çoğu kere de onları özlerdi ve o zaman kitabı yeniden eline alırdı. Onları canlı olarak karşısında görürdü. Öyle durup dururken, koltuğunda çılgılığı basardı.

“Maria! koş, koş! Margarita Gotier'ye bak. Bak, bak, kimmiş, Kamelyalı kadın oymuş. Böylesine şaşırtıcı benzerlik!”

Ve yine yüzünün sevimsiz bir hal aldığını ve mırıldandığını duyardın:

“Serseri, suratına bakın şunun! Ama, Yağos gi-

bisinden nasıl surat beklenir, aşşagılık!”

Bunları söylerken lilika Naku'nun *Akropolis* gazetesindeki Köşesi *Nostradamos*'u okuyordu. Bir gün Lilika evimize gelecek oldu ve Nostradamos hakkında söylemek istediklerinin hepsini söylediğini ve artık onu öldürmek zorunda kaldığını anlattı. Ama gazetenin yazişleri müdürü onu yazıhanesine çağırmış, ne yapıp yapıp *Nostradamos*'u devam ettirmesini söylemişti, çünkü Akropolis'in tirajını arttırıyordu. Lilika:

“Ama bitti artık, onu öldürdüm,” demişti.

“O zaman dirilt!”

Ve Lilika bir şeyler yapıp onu diriltmenin yolunu bulmuştu.

Lilika konuşurken annem köşesinde büzülmüş oturuyor ve sesini çıkarmıyordu. Lilika gitmek üzere kalkınca annem suratını astı, ve yalnız kaldığımızda ağlamaya başladı.

“*Nostradamos*'u yazan bu kadın mı, Maria? Onu bir daha görmek istemiyorum. Bu dünyada bir zevkim vardı, onu da elimden aldınız. Ellerimi tut bak, buz gibi. Balık gibi titriyorum.”

Pinelopi de Lilika ile iyi geçinemiyordu. Geçinemiyordu, çünkü eve gelen hiç kimseyi hazetmiyordu. Kıskanıyordu. Evdeki yerini hiçbir kimseyle paylaşmak istemiyordu. Akşamları uyumak için uzanınca:

“Marika! Marika! Ayaklarıma bir battaniye daha ört,” diye sesleniyordu, “Dur, giderken saati de al. Beni rahatsız ediyor. Beni geceleri uyandıran şu horoz için de bir şeyler yapmalı.”

“A, Pinelopi, öyle diye, sesinin **hatırın** için horozu boğazlayacak değilim. Üstelik, bir horoz değil, iki üç horozum var, mahallenin horozları da var. Senin sabahları **rahatın** bozulmaşın diye bütün Elliniko horozlarını boğazlayacak olsa, ne olur? Olmaz böyle şey.”

Daha sonraları, Atina'ya taşındığımızda, İşgalde, Lilika ile daha sık görüşür olduk. Çoğu kereler Panos'un evinde buluşuyorduk. Panos evinde İstanbul işi keramik sobası bulunmasına rağmen cimrilik ediyor ve onu kibrit kutuları ve kâğıtla yakmaya çalışıyor, odun satın almıyordu.

Böyleydi Panos. Ama, öte yandan, hoş biriydi. Büyüleyici. Hayatımda rastladığım en büyüleyici insandı Panos. Ona âşıktım. Pinelopi de öyleydi. Onun kızlarıydık ve dertliydik, ikimizi de yanında istemesine rağmen kadın olduğumuzun farkında bile değildi. Pinelopi isyan ediyordu.

“Şuna bak, bizi erkenden eve yolluyor, çünkü randevusu var. Biz neyiz ki? *Tante** Uranie ile *tante Célestine* mi?”

Bize, bilhassa bana, gösteriş yapmaktan, caka satmaktan hoşlanıyordu. Durup dururken telefon açardı:

“Marika, ne olur, bu akşam ne yap yap bize gel de mutfığa bakıver. Misafirlerim var ve Katina işleri berbat edecek diye korkuyorum.”

Milleti uğurlarken ben salonda onun yanında dururdum ve herkes geceyi onunla geçireceğimden emin olurdu. Neden olmasındı? İki serbest insan.

Son ziyaretçi de gidince, geçen yüzyılın terbiyeli ve gözleri yerde kadını ben, sessiz sessiz, onun ilk adımı atmasını beklerdim. “Ah, işte, şimdi, şimdi...” derdim içimden. Ama o mantomu alır, giymeme yardım ederdi.

“Gel, Marika, giy bunu ve iyice ilikle, çünkü dışarısoğuk. Sana teşekkür ederim, güle güle. seni götüremiyorum, kusura bakma, ama çok yorgunum. İyi geceler, iyi geceler.”

Ve kapı dışarı.

* *Tante*: Almanca “teyze”.

Sonunda bıktım. Bana iş çıkarıp durmayı kesti, ama dostluğumuz bir ömür boyu sürdü. Ölünceye kadar da kaş göz yaparak beni eğlendirmekten geri kalmadı. Korkunç para düşkünüydü. Her şeyde cimrilik ederdi. Öğleyin yarım ahlata ve yarım şeftali yer, diğer yarısını akşama saklardı. Zeytinyağı sarfetmemek için asla domates salatası yapmazdı. Sâde domates yer, arkasından bir damla yağ içerdi.

“Canım Pano, neden öyle yapıyorsun?”

“Neden, aynı mideye gitmeyecekler mi? Orada salata olur onlar. Tabağı da kirletmemiş oluyorum.”

“E, öyleyse, kıpırda biraz da tam salata olsunlar.”

“Bırak bu numaraları.”

Çoktandır bir otomobil hayâl ediyordu. Çok istiyordu, ama eli cebine gidince pişman oluyordu. Eskiden, bir külüstür *Studebaker*’i vardı, çalıştırmak için uzun zaman arkasından itmen gerekiyordu, çalışınca da koşarak içine atlıyordun. Bu *Studebaker*’den neler çektim, anlatamam. Çok kereler ite ite Elliniko’dan yola çıkar, motor çalışıncaya kadar neredeyse Alimo’ya varırdık. Bir keresinde onu, çalışmakta olduğum elçiliğin verdiği resepsiyondan çıktığımda, sırtımda uzun tuvalet, ayağımda yüksek topuklu ayakkabılar, motoru çalışıncaya kadar Attiko’daki İrodu’dan Stadyuma kadar itmek zorunda kaldığımı hatırlıyorum.

Derken, sonunda onu sattı ve dünyanın bütün otomobilleriyle flörte başladı. Kataloglar topluyor, bunları saatlerce gözden geçiriyordu, rahat değildi. Bir gün bize, büyük iş başarmış gibi, haber yolladı, otomobil satın almıştı.

Bre, bre, bre dedik, nerede? İşte. Hangisi, bu mu? markası ne? Markası yok. Bana kalırsa her çeşit otomobil parçalarından monte edilmiş bir şeydi.

“Bre Pano, bu ne biçim şey, kaç para ödedin?”

“Onbeş bin, büyük kelepir.”

O günlerde bir *Volkswagen* altmış bin civarındaydı.

“Kelepir diyorum sana, yarın Pazar, ister misiniz sizi Dionisos’a götüreyim?”

Tehlikeyi göze almaya karar verdik. Yola çıktık. Psihiko’da Skalakia’ya varmamıştık ki arabanın radyatörü paf, puf su kaynatmaya başladı, tam bir **şadırvan**. İndik, Nelli soğuk su aramaya koştu. Üzerine döktük. **Haydi** yine yola çıktık. Marusi’ye varıncaya kadar bir kere daha suladık, ama oradan sonra Nelli ve ben onu bırakarak:

“Yok, Panocuğum, bu işin zevki senin olsun, biz otobüsle döneceğiz. Sen ne istersen, onu yap,” dedik.

Aradan zaman geçti, bir dosttan duyduk ki Panos tehlikeli bir kaza geçirmiş. Hayırsız, o otomobille Parnassos’da bir köye doğru yola çıkmış. Olacak iş mi! Bir dağ yamacında ön tekerleği fırlamış ve Panos yolda kalmış. Nasıl uçuruma yuvarlanmadı, Allah korumuş. O ıssız yerde nasıl yardım bulmuş da insanların arasına dönmüş, bilmiyorum.

Panos’un işlerinin sonu yok, yine de, o olmasaydı, İşgalde ne yapardık bilmiyorum. Onun evinde toplandığımızda Lilika her zaman pişirdiği “kek”i de alır getirirdi. Lilika’nın keki mısır unundan ve keçi boynuzu tozundan yapılmış bir şeydi ve yiyince parmaklarımızı yalıyorduk. Şaheserdi.

“Evet güzel, *et puis c’est bourratif** yani doyurucu diyorum.”

Bir gün ondan bana da böyle bir kek yapmasını, Windlund ile geleceği gün getirmesini rica ettim. Windlund İsveçliydi ve çalıştığım yerde Milletlerarası Kızılhaç’ın bölüm şefiydi. Yunanlıları seven biriydi, Yunanca öğreniyor ve Yunanlı aydınlarla tanışmak istiyordu. Bunun üzerine onu, Lilika ile tanışması için, bir Pazar eve davet ettim.

* Okunuşu: “*e püi se buratif*”, Fransızca, “ve üstelik doyurucu”.

Pazar gelince Nelli, Lilika'yı kalmaktan olduğu Shisti Petra sokağından almaya gitti, oradan Windlund'u Amerikan Arkeoloji Okulu'ndan almak için Spefsippu'ya uğrayacak, sonra da Mets'e geleceklerdi

Lilika hazır, kaldırımında Nelli'yi bekliyordu, elinde bir *fufu**, koltuğunun altında da bir süpürge vardı.

“Bunlar da ne?”

“Annene vaad ettiğim *fufu* ile süpürge. Bugün bize çay pişirecek. Çay suyunu mutfakta kaynatacak olursa ortalık dumana boğulacak. Avluda *fufuyu* yaktın mı su hemen ısınır.”

“A, yok! Ben fufularla süpürgelerle Arkeoloji Okulu'na gitmem. Bırak, yarın gelir alırım.”

Lilika: “Olmaz,” diyerek kesip attı, “Ya *fufu* da gelir, ya da hiç gelmem.”

Ne yapsın Nelli, yola düşmüşler. Arkeoloji Okulu'na gelmişler, Windlund Lilika'yı tanımış. Hemen elindeki *fufuyu* ve bir ebeninkine benzeyen çantasını almış. Süpürge Nelli'nin elinde kalmış.

“Hayır, hayır!” diye bağırarak Lilika, içinden şeytanî bir ses gelen çantasını geri almak için atılmış.

Windlund ürkmüş, ama Lilika kol saatini sattığı için yanında taşımakta olduğu çalar saati çantasından çıkararak Windlund'u yatıştırmış. O günkü parti çok başarılı geçti. Su, avludaki fufuda kaynatıldı ve çayerada** güvercin otu demledik -İşgalde içeceğimiz buydu- ve kek yedik.

Fotoğraf makinasını getirmiş olan Windlund bizi avludaki *fufunun* etrafına topladı ve İsveç'e döndüğünde Yunan *fufularını* İsveçlilere göstermek için fotoğrafımızı çekti.

* *Fufu*: Bir çeşit Osmanlı mangalı.

** *Çayera*: Çaydanlık.

O *fufular* bugün, otuzyedi yıl sonra, çok aranan şeyler, süs olarak salonlara koyuyorlar. Gerçekten! *Fufular*, **mangallar**, **maşrapalar**, her çeşit **bakır güğüm**, leğenler. Kalliopitsa teyzenin makarna süzmekte kullandığı bakırdan kocaman yuvarlak süzgeçi hatırlıyorum. Güzel şeydi. Şimdi olsaydı, pek güzel tavan lambası olurdu. İnsan daha neleri hatırlamıyor ki! Her şey değişiyor, her şey geçiyor. O zamanlar Panos'un evinde buluşan o dostlardan bir Lilika, bir ben kaldık. Ağni yok artık, Kutsumaris de yok, Skiadaresis, Stagos gitti, Pinelopi gitti, Panos da gitti, birer birer gitmeye devam ediyorlar. İkide bir bana telefon ederek:

“Marika, kaç kişi kaldık?” diye soran Lilika haksız değil.

Ne diyeyim ona? Bir elin parmaklarında sayılacak kadar insan kaldık. Ama iyi, keselim bunu. Aklımızı bozmadık daha. her şeyi hatırlıyoruz.

Kurtuluş*’tan sonraki günü hatırlıyorum. Yan-

* Alman işgalinden kurtuluş (ç.n.).

nis'den yardım istemek için Lilika nefes nefese bizim eve geldi.

“Yarın Fransa'ya gidiyorum,” diyor, “Hiçbir hazırlık yapmadım. Gel *Yannako**, eşyalarım yardım et, işler beni bunalttı.”

Daha sonra Yannis bize anlattı: Onun evine varıp odaya girince yatağın üzerine atılmış bir yığın elbise görüyor. Odanın ortasında içi dağılmış, hasırdan eski zaman işi koca bir bavul duruyor.

“Nah, *Yannaki mu***, elbiseleri güzel güzel bunun içine koy.”

“Bu bavula mı? Ama Lilika mu, vinç bunu vapura çeker çekmez yırtılır. İmkânsız. Bana şu köşede atılmış duran bahriyeli torbasını getir, ha öyle aferin, gerekirse bunu tek başına bile taşıyabilirsin. Şimdi söyle, neleri götürmek istiyorsun?”

“Nah, şekerim, bu etekliği al, bu kazağı al, çünkü önümüzdeki günlerde oraları soğuk olacak, iki bluz, bu iç çamaşırları...”

O arada Yannis torbayı dolduruyor.

“.. bu fistanı da...”

“Bu ne fistanı?” diye soruyor Yannis.

“Ah, annemin akşam kıyafeti bu. Parnassos'da baloda giydiği o devrin kıyafeti.”

“*Ela Hristé ke Panayié!*”***

“Ah, *Yannaki mu*, sen bunu anlamazsın. Yurtdışına çıkınca Yunanistan'ı ve evimi özleyeceğim. Efkâr basacak. Nah, bu fotoğrafı da yanıma almak istiyorum.”

“Bre Lilika, aklını başına topla. Bu kadar şeyi nasıl taşıyacaksın?”

* *Yannako*: Koca Yannis.

** *Yannaki mu*: Yannisciğim.

*** “*Ela Hristé ke Panayié!*”: İsa, Meryem, imdat!

Velhasıl, bütün elbiselerini torbaya dolduruyor, sığınlar diye iyice bastırıyor ve onu selâmlayıp iyi yolculuklar diliyor ve gidiyor. Lilika Paris'e varır varmaz bize yazacağına söz veriyor.

Uzun zaman Lilika'dan haber bekledik, sonunda Kiani Akti'den* mektubunu aldık. Fikrini değiştirdiğini, Paris yerine Marsilya'ya gittiğini, karavanlarıyla Orta Avrupa'da turneye çıkan bir Çingene kumpanyasına katıldığını yazıyordu. Onu işe almışlardı ve kukla tiyatrosunu oynatmayı üstüne almıştı. Onlarla vapurda tanışmış, öyle yazıyordu, ve onları çok sevmiş. Hep birlikte güvertede seyahat etmişler ve çok soğukmuş. Lilika torbadan çantasını çıkarmaya çalışmış, ama Yannis onu öylesine tepip sıkıştırmış ki çıkaramamış, neyse ki bir Çingene kadını onu elbisesinin altına almış da donmaktan kurtulmuş. Dediğine göre Lilika Çingenenin bacakları arasına sığılmış da ısınmış. Hepsi iyi insanlarmış. Bizi öpüyor ve yine yazacağını söylüyordu mektubunda.

Bundan sonra uzun zaman onun izini kaybettik. Bir ara Panos'dan Lilika'nın döndüğünü ve Ekali'deki evinde olduğunu öğrendik. Oraya gitmeyin, diyordu Panos, çünkü insan doluymuş ve ayakta duracak yer yokmuş. O gidip durumu görünce ürkmüş. Bahçe Fransız ve İsviçre bayraklarıyla, etraf Fransız erkek ve kadınlarıyla doluymuş... Kimi yarı çıplakmış, kimi şortlarıyla. Lilika saçlarını yoluyor, bu insanları nasıl besleyeceğini bilemiyormuş. Avrupa'ya her gidişinde tanıştığı insanları birer birer davet etmiş, ama böyle, topluca geleceklerini de hiç düşünmemiş!

Panos'u tekrar görünce ona Lilika'dan ne haber diye sorduk, bize onun İkaria'da olduğunu söyledi.

* Fransa'da meşhur Côte d'Azur: Mavi kıyılar, Fransız Rivierası.

Bir sabah, son makarnası da bitince kalkmış ve gizlice gitmiş. Uzun zamandır da yıkanmamışmış.

“Ya misafirleri?”

“Bilmem,” dedi Panos, “Galiba eşyalarını toplayıp gittiler.”

Acayip iş. İnsan yaşlandıkça ne hallere düşüyor. Geçmişte kalmış görüntüler, bütün olan bitenler şimdi gözlerinin önüne geliyor, sanki dünmüş gibi.

Bu yıl balkonumuz yeni bir büyüye kapıldı. Şimdi, aşağıdaki o budala çimlere bakınca, orada yeni bir bitki, zenginliği görüyorsun. Her taraf yeşil ve çiçek açıyor.

“Ne oldu bu bahçivana, Panayota?”

“O ekmedi bunları, kendiliğinden çıkmış.”

“Ama aşağıda ne oluyor? Neden herkes balkona çıkıyor?”

“Polis!”

“Polis mi? Neden? Ne olmuş, Panayota?”

“Bilmem, günlerdir polis bizi takip ediyor. Dün Arvanitakis efendinin evini aradılar.”

“Arvanitakis mi? Kim bu?”

“Nah, sizin karşınızdaki, hani, iki delikanlı çocukları olan.”

“O müzikseverler mi?”

“Ne bileyim siz onlara ne diyorsunuz.”

“E, ne yapmış bu çocuklar?”

“Nasıl diyeyim size, tam karşınızda oturan o şişmanı da takip ediyorlar.”

“Kimi? Boksörü mü? Hay, Allahım!”

İki gün sonra Pañayota, bahçıvanın tutuklandığını bana bildirmek için koşup geliyor. Bahçede **haşhaş** yetiştiriyormuş diyor. O bunu bana anlatırken Danezakena’nın sesi duyuluyor. Danezakena balkonunda ellerini sallıyor ve bağırıp duruyor.

“Canım, kuşların yeminden olacak. Benim pağanlar kenevir tohumu yiyorlar, Yosifopulu efendinin ve yan tarafındaki Maritsa’nın kuşları da. Allahım, sen beni koru! Ö kadarcık şeyi de mi aklınız kesmiyor, gelip bu kadar insanı ayağa kaldırıyorsunuz? İşte, kenevir tohumu düşmüş, çiçek açmış.”

Avluda bulunan bir polis memuru:

“Sus, hanım bağırma,” diyor.

“Sus mu? Bir bu eksikti. Pireyi deve yapıyorsunuz.”

“Bana bakın, küstahlık etmeyin, çünkü...”

Danezakena: “**Elinin körü!**” dedi ve dönüp içeri girdi.

Polis memuru Türkçe bilmiyordu, ve bunu anlamadı. Mesele güzellikle yatıştı. Yapmamız gereken üzücü şey, Hint keneviri olduğunu öğrendiğimiz bitkileri kökünden sökmek oldu. Sökmek olmaz mıydı? Hayır, dedi ilgililer, hepsini kökünden sökmemiz ve yerine çimen ekmemiz gerekiyordu.

“Allah aşkına,” diye bağıyorum, “Sadece çimen ekmeyelim. Çukur kazıp funda ekin ve onların arasında Allahın toprağını açık bırakın, çocuklar tadını çıkarsın. Bizim de gözümüz biraz toprak yüzü görsün, asfalt ve çimento altında kuruduk.”

Bizim bahçıvan ürküp gitti. Bu işi yaptırmak için işçi tutalım dedik, ama astronomik ücret istiyorlar. Geleceklerini söylüyor, gelmiyorlar. Boksör heveslendi ve işi üzerine aldı. Çok geçmeden sporseverler de onu yardıma indiler.

Demek böyle şeyler şimdi de oluyor. Millet kendi

başına işe girdi. Usta çağırmaya korkuyorsun. Geceğine söz veriyor, gelince de sana astarını yüzünden pahalıya maletmeye kalkıyor. Haydi ordan!

Nelli kendi kendine, bozulunca tuvaletin **kazanını** tamir etmesini, tıkanınca yağmur borularını ve lavaboları açmasını ve hattâ balkonun demirlerini boyamasını öğrendi. Evin elektrik işlerini torunum Nikos üstlendi.

Okullarımızda çocukların, zamanımızın gerektirdiği dersleri öğrenmeye başlamaları gerektiğine inanıyorum. Zamanımız derken Birinci Dünya Savaşı ile başlayan devri kastediyorum.

Ben o zamanlar küçük bir kızdım ve yokluklar başladığında Rusya'da bulunuyordum. Hayatımın en güzel yıllarıydı onlar, gençlik yılları. Ve neler arzu etmiyordum ki! Ama hiçbirisi olmadı, her şey öylesine pahalıydı. Baktım olmuyor, çevremdeki herkes gibi ben de tek başıma ihtiyaçlarımı karşılamaya başladım. İpten pabuç örmesini öğrendim, çarşafı bozup elbise dikiyordum. Sicimden şapka bile ördüm. Daha sonra büyük bölümü neredeyse savaşlar ve isyanlar arasında geçen bütün hayatım boyunca, isteyip de elde edemediğim şeyleri kendim yapmaya başladım. Eski İstanbul hakkında, ninem Loksandra'nın zamanı hakkında bir şeyler okumak istediğim halde bulamadığımdan yaşlılığımda kendim için kitap bile yazdım.

Avlu arı kovanı gibi kaynıyordu. Yardım etmek için müzikseverler, Lelegos'un iki oğlu ve bizim şarkıcı aşağı indiler, günahkâr biktleri soktüler, çukurlar kazdılar, toprak elendi. Limon ekilmesine karar verildi.

Benim balkonda hapis dostum için büyük **seyrandı** bu. Niçin bu çocuğu böyle saatlerce tel arkasında kapalı tutuyorlar, canım? Bir gün:

“Bre Panayota, bana yardım et, şu çocuğun bulunduğu daireye gideyim de ne oluyor, öğreneyim,” diyorum.

Ve çocuğun annesini görmek için harekete geçiyorum.

Kadının hakkı var. Kadın berberi. Evin kadınlarla dolu olduğunu görüyorum, sesuar, boyalar, ve deniz mavisi bluzuyla bir kadın kollarını sıvamış, kan ter içinde. Ona:

“Kusura bakmayın, hanımcığim,” diyorum, “Ben şu karşı dairede oturuyorum ve sizi gelecek Pazar birlikte kahve içmek için bize davet emeye geldim. Sizin gibi çalışan başka anneler de gelecek. Size ço-

cuğunuzla ilgili bir teklifim var.”

Önce bana bir acayıp baktı, sonra gülümsedi ve kabul etti. Eve geri dönüyorum ve Panayota’ya diyorum ki:

“Yürü, etrafta ne kadar çalışan anne varsa topla ve Pazar günü onları eve getir. Bak, neler olacak.”

Pazar bizim evde sekiz kadın toplandı.

“Hoşgeldiniz,” dedim, “Buyurun. Hepinizin başında çocuk var, biliyorum. İşe giderken onları ne yapacağınızı bilmiyorsunuz. Bu problemi biliyorum çünkü ben de yaşadım. ben de bir taraftan çalışırken bir taraftan çocuk büyüttüm, ne var ki sizler daha şanslısınız. Sizin bugün sahip olduğunuz kolaylıklar benim zamanımda yoktu. Hep aklımdasınız ve geçenlerde şunu düşündüm: Niçin çevredeki apartmanlarda yaşayan sizler bir araya gelip bir şeyler yapmıyorsunuz? Bizim avludaki zemin katta bir daire boşaldı. Niçin onu tutmuyorsunuz? Temizler, yavaş yavaş dayar döşer, çocukları seven bir kız bulur ve küçük bir çocuk yuvası kurarsınız. Ben size yardım ederim. Siz de sırayla temiliğini ve lâzım olan başka şeyleri yaparsınız. Madem durum bu, diye düşündüm, biz fok balıkları kadar da mı olamayacağız? Bir İngiliz zoologu Gerald Durrell, *The Whispering Land* adlı eserinde Güney Amerika’nın fok balıklarından bahsederken, bakınız, ne diyor: “...Görünüşe göre, yeni doğmuş yavrular için

bir çeşit çocuk bakım sistemi uyguluyorlardı, çünkü orada burada, acayip şekilleri kömür yığınlarına benzeyen on-yirmi yavruluk gruplar görülüyordu. Bir erkek ya da iki dişi fok balığı bunların yanında yatıyordu ve besbelli yeni doğmuş yavrulara bakıyorlardı, çünkü yavrulardan biri gruptan ayrılınca yetişkinlerden biri onun üzerine atılıyor, kovalıyor ve o koca ağzına alıp tartaklıyor ve onu gerisin geriye grubun içine atıyordu. Bütün dikkatime rağmen yeni doğmuş yavrulardan oluşan bu grupların tek bir fok balığı ailesine mi, yoksa değişik ailelere mi ait olduğunu tam olarak öğrenemedim. Eğer değişik ailelerin yeni doğmuş yavruları idiyseler, bu gerçekte bir çeşit çocuk yuvası - Kindergarten gibi bir şey diyelim- oluyordu ve aileleri yüzmek ya da yiyecek aramak için denize giderken yavrularını bu yuvalara bırakıyorlardı.”*

“Durrell fok balıkları hakkında bunları söylüyor. Ama sanıyorum, buna benzer bir şey martılarda da var. Çok kere, vapurla İdra’ya giderken kayalık adalarda, koylarda itişip kakışan binlerce martı gördüm. Onların üstünde uçan ve olanları takip eden bir iki martı daha vardı.

Bu kadarcık bir şeyi siz de yapamaz mısınız? Haydi o zaman, el ele verin ve harekete geçin.”

Kuaförlük yapan kadın:

“Apartmanların yöneticilerine de söyleyelim, çocukların sabahları çimenlerde biraz oynayabilmesi için bir şeyler yapsınlar,” dedi.

Allaha şükür! Avlumuzda çocuk yuvasına sahip olacağız.

* *Kindergarten*: Almanca, “çocuk bahçesi”

Danezaki'ler bir yandan bana eski İstanbul'u hatırlatıyorlardı ve yakınlık gösteriyorlardı. Haklı olduğum kabul edildi. Kenevir meselesinde Polis'e müdahale etmesinden sonra dayanamayıp onu ziyaret ettim. Kırk yıllık dostmuşuz gibi öpüştük. Evinde, İstanbul'dan daha yeni gelmiş akrabaları da vardı. Geleli birkaç gün oluyormuş. Şimdi, zorlukla, yurtdışına çıkmak için izin alabiliyorlarmış. Dediklerine göre dört yılda bir yurtdışına seyahat etme hakları varmış. İstanbul'daki hayatları artık işkence halini almış. Danezakena'nın akrabaları yaşlı başlı insanlar, 1955'in korkunç olaylarını hatırlıyorlar. Eski Tatavla'dan da konuştuk. Tatavla mı kalmış şimdi! Artık Kurtuluş demen gerekiyormuş.

Danezakena bana Georgios Kamaradu'nun yeni çıkmış bir kitabını gösterdi. Adı *Ta Ellinikà Tatàvla* (Rum Tatavla). Çok ilginç bir kitap. Burada Tatavla'nın, 1955'de İstanbul'daki korkunç olaylara kadar 390 yıllık bir sosyal hayatı olduğu yazılı. Tatavla eski tarihe sahip.

Pek çok başka ilginç şey arasında kitap Kalliopitsa teyzenin evine de değiniyor. Mümkün mü bu! “Skulikaki Kalfa’nın konağı,” diyor, “dört yıl boyunca, yani 1868’den 1872’ye kadar okul yurdu olarak hizmet gördü.”

Danezakena’nın akrabaları bu evi hatırlıyor, ve artık yerinde olmadığını söylüyorlar. Yıkılmış ve yerine, Ai-Dimitri karşısına cami yapılmış. Eğer bu doğruysa, o zaman kuyunun cinlerine ne oldu? **Ciğerciye** ne oldu? Çıkıp da kendisini camide bulunca şaşkına dönmüştür herhalde!

İnsanın, içinde yaşadığı ve sevdiği yerlerin yok olduğunu öğrenmesi üzücü şey. Nah, örnek olarak Elliniko’yu al; güzelim bahçeli evlerken hava alanı oldu. Kafkasya’da, hayatımın en önemli beş yılını geçirmiş olduğum Stavropol’ü al. Kaderim benim, sevdiğim yerlerden hiçbirini tekrar görememek. Bir yerin değişmesi başka, hepten yokolması başka.

Oradan gelen insanlardan duyduğuma göre Stavropol şimdi bambaşka bir yermiş. Benim zamanımda Stavropol *Kafkasya Tatili** kitabımda anlattığım gibiydi. Çarlık Rusyasının ücra bir taşra şehriydi. Geri kalmış bir tarımcılık bölgesi ve demiryolu istasyonuydu. Küçük bir tren onun, Rusya’nın kalan kısmıyla irtibatını sağlıyordu. Gayet yüksek tek katlı, bazıları iki katlı konakları steplerle çevrili ferah bir ovada uzanıp gidiyordu. Tramvay ve otomobil bilinmiyordu Stavropol’da, tek atlı arabalar, kışın da kızaklar vardı. Eğlence merkezleri yoktu, üniversite yoktu, sadece ortaokul vardı. Yabancı dil öğreten okullar yoktu, Fransız ve alman mürebbiyeler vardı yalnız.

Ve şimdi oradan gelenler ne diyorlar? Stavropol demiryolu ağlarıyla örülmüş. Sanayi merkezi. Şehir step-

* *Kafkasya Tatili*, 97/98 yayın programına alınmıştır (y.n.).

lerin içine kadar yayılmış, yüksek bacalı dev gibi fabrikalarla çevrilmiş. Hava kirliliğini önlemek için bütün yolların boyunca adacıklara köknar ağaçları ekmişler. Koca koca köknarlar. Huş ağaçlarıyla, kayın ağaçları ve **kavak**larla dolu o eski koruluk şimdi köknar ormanı olmuş. Şehir köknar ağaçlarıyla koyulaşmış. Parkları, yüzme havuzları, kütüphaneleri, tiyatroları, elektrikli otobüsleri ve üniversiteleriyle çağdaş bir şehir. O büyük Meryemana mezarlığı ortadan kalkmış. Yerine üniversiteler kurulmuş.

Nikolayevskaya bulvarını, Aleksandrovs kaya cadmesini soruyorum. Bilen yok. Onu soruyorum, bunu soruyorum, hiçbirini bilen yok, eski evler de yokolmuş. Her tarafta apartmanlar. Eski devirden taş üstünde taş kalmamış.

Beni oraya davet ediyorlar. Hayır, diyorum, eksik olsun. Bütün bunlar iyi ve değerli şeyler, takdir ediyorum, ama ben akşam vakti balkonuma oturup eskileri hatırlayınca gözlerim yaşıyor. Bir zamanlar varken şimdi yokolmuş her şey için acı çekiyorum. Yokolan her şey hayatımın bir parçasını da alıp götürdü.

Seksenimi geçtim ve vasiyetimi yapmam gerekecek. Bırakacak çok şeyim olduğundan değil. Sahibi olduğum şeylerin çoğunu zaten dağıttım. Yaşlandıkça eşyalarını ona buna vaad eden dostum, Allah günahlarını affetsin, Aryiris gibi yapmak istemiyorum.

“Bu semaver hoşuna gidiyor mu, Marika? İstiyor musun?”

“Hem de nasıl!”

Sevinçten havalara uçmuştum. Bir zamanlar Rus işi bir semaverimiz vardı. annemin erkek kardeşi Rusya’dan göndermişti, ama İşgalde sattık.

“Bravo, beğendiğine sevindim, onu sana vasiyet edeceğim, ben ölünce alırsın.”

“A, bir semaver sahibi olmak için ölmeni isteyecek değilim! Eksik olsun!”

Bir gün, Nelli ve ben onda otururken raftan bir kitap çıkarıyor.

“Baksana, eski Fransız karikatüristlerinin karikatürleri, bayılırsın. İstiyor musun? Sana vermeyi düşünüyorum. Al, bak.”

“E, ne bakayım şimdi. Madem bana vereceksin, evde bakarım. Bırak onu şimdi. Sohbet edelim.”

“Hayır, şimdi vermeyeceğim. Vasiyetimde sana bırakacağım.”

Bir başka keresinde, hastayken, Nelli’yi çağırdı ve kendisini hatırlasın diye babasının eski dürbününü ona verdi. Ama bir zaman sonra iyileşince gelip dürbünü geri aldı.

Ertesi kere hastalandığında hastaneden telefon açtı ve ölüyorum diyerek Nelli’yi çağırdı. Ona:

“Beni hatırlayasın diye, fotoğraf makinamı sana vereceğim. Ne olur bilinmez, ihtiyar adamım.”

“İstemez, Aryiri mu. İyileştiğinde, bizi ziyarete gelirken kendin getirirsin.”

Bu şekilde bize neler neler hediye etmedi ki Aryiris, sadece bize mi, diğer dostlarına da. Hattâ, gerçekten de öleceğine yakın bana telefon ederek dedi ki:

“Marika, ölüyorum. Sana bir zarf bırakıyorum. Nelli’yi gönder, alsın.”

Aklım başımdan gitti. Aryiri’yi çok seviyorduk. Nelli gitti, geç vakit döndü. Onu ölü olarak bulmuştu. Ne var ki elimize hiçbir zarf geçmedi. Nelli:

“Allah onu affetsin,” dedi. “Olana bak şimdi, akrabaları hangi çekmeceyi, hangi dolabı açsalar, hattâ kitapların ve iç çamaşırlarının arasında bile bir vasiyetnâme buluyorlar.”

Böyle işte. Ve bu, öylesine heyecan, öylesine cuncuna yarattı ki mirasçılarının cline herhangi bir şey geçti mi, hâlâ bilmiyoruz. Mirasçıları çoktu. Bir vasiyetinde annesinin **bakır güğümünü** Kokkinia’daki bir yeğenine, **nargilesi** ile **mangalını** Lamia’da oturan bir arkadaşına bırakıyordu. Bir sonraki vasiyetinde güğümü eski bir hizmetçi kadına ve nargile ile mangalı bir meslekdaşına bırakıyordu. Yine bir başka vasiyetinde, bana vaad ettiği semaveri İstanbullu bir

kadın arkadaşına bırakıyordu. Bana ise yirmibeş yaşında çekirtmiş olduğu bir fotoğrafını bırakıyordu. Bu bana Şişko ile Sıska'yı hatırlatıyor: Sıska'nın yaşlı bir amcasından kalan mirası almak üzere İskoçya'ya gidiyorlar. Ve mirasın, amcasının gaydası ile çekilmiş fotoğrafı olduğunu görüyorlar.

Mendilleri arasında bulan son vasiyetinde Aryiris oturduğu daireyi ve sayfiye evini Pendeli adında bir hayır kurumuna bağışlıyordu. Sayfiye evinden yararlanma hakkını ve kendi mezarını kızkardeşine bırakıyordu. Ama kızkardeşi kıyameti kopartmıştı, çünkü ev perişan haldeydi ve kiraya verebilmek için tamir istiyordu. Mezara gelince, mezarlık işleri ondan eski bir hesabı ödemesini istiyordu, çünkü son yıllarda Aryiris metelik ödememişti. Kızkardeşi:

“Bir kuruş ödemem,” diyordu. Ona:

“Ama aile mezarlığınız elden gider,” dediler. O:

“Gitsin,” dedi, “Beni nereye gömeceklerse gömsünler, umurumda değil. Mezarı da alın, içindekileri de, benden bir kuruş alamayacaksınız.”

Böylece, Aryiris'in marifetlerini düşünerek hayır dedim, daha hayattayken her şeyimi dağıtacağım ve vasiyetimde sadece son arzularım ve giderken yanımda götürmek istemediğim birkaç şey kalacak.

Son arzularımdan biri ben ölünce hiç kimsenin kolları giymemesi. Cenazemde bir kara kravat, bir kara kordela takılmasını bile istemiyorum. Siyah renkten nefret ediyorum. Ve bir başka şey: Çelenk istemiyorum. Paraya yazık. Bana çelenk göndermek isteyen, onun parasını Nea Zmirni* belediyesinin temizlik işlerine versin. Biliyorum ki Belediye Başkanı çoktandır çok pahalı birkaç çöp toplama kamyonu satın almak istiyor, ama alacak parası yok.

* *Nea Zmirni*: Yeni İzmir. Atina'nın semtlerinden biri.

Nah, bir başka arzum daha, daha doğrusu ricam: herhangi bir yere büstüm dikilmesin, olur da **çapkınlar**, mahallemdeki bir parkta bir şairin büstüne yaptıkları gibi, benim de burnumu birabilirler.

Sonra, arkamdan çok ağlamayın. Elinizden gelirse, benim için hiç ağlamayın. Ölüm tabii bir şey olduğu için ağlamaya gerek yok. Hayatımı Allahın istediği şekilde yaşadım. Yaşadım ve **eğlendim**. En acı anlarında bile eğlendim, çünkü her trajedinin bir de komik yanı vardır ve bu komik yanı asla gözümünden kaçmadı. Puşkin'in meşhur sözlerini her zaman hatırlıyorum:

*Ne kadar da hoş bir fıkra olurdu,
Bu kadar acı olmasaydı.*

Şimdi bunu söylerken aklım, aldığım pek çok telefon arasında birine gidiyor. Bir kadın sesiydi:

“Kiria* Yordanidu’yu rica ediyorum. Ona bir şey söylemek istiyorum.”

“Benim.”

“Kendisi mi?”

“Kendisi.”

“Siz Allahın sevgili kulusunuz,” dedi ve telefonu kapattı.

Ürperdim. Bununla bana ne demek istediğini hiç anlamadım o zaman. Ama şimdi anlıyorum, ve beni bu büyük yetenekle süsleyen tabiata minnettarım. Ve çocuklarımın bu temiz kalpliliği benden miras alacakları için bir kat daha minnettarım.

Yannis, Nelli ve ben, en trajik anlarımızda bile cesaretimizi kaybetmedik, somurtup oturmadık. Mets’deki evimiz 1944’de bombalandığında, yanımızda kediğimiz Ruslan olduğu halde, nasıl Tula’nın **çardağına**

* **Kiria**: Hanım, bayan.

saklanıp güldüğümüzü hatırlıyorum. Patrik Yoakim'in helâsi yıkıldığında ya da Plaka'daki polis karakoluna giderek Panathinaikos'da yapılacak Tümdevokratlar mitingi için afiş yapıştıracağımızı ve bizi devletin içindeki kara güçlere karşı korumaları için yanımıza polis vermelerini istediğimizde. Karakolun komseri:

“Ne?” diyerek bağırıp iskemlesinden düşecek gibi olmuştu.

“Nah, buyrun, komser bey. Rizospàstis* öyle yazıyor. Evert Bey'in emri. Buyrun. Telefon numarasını da veriyor.”

Gerçekten, Rizospàstis'in yazdıkları doğrudu, çünkü Evert o günlerde Yunanistan'da demokrasi olduğunu Birleşmiş Milletler'e göstermek istiyordu. Polis karakoluna gidip de böyle bir şey isteyecek kadar saf insanlar bulunduğu asla akıl edilemeyecek bir şeydi. komserin bizi o gün hapse atmaması bir mucizeydi. İlk şoktan kendine gelince biraz düşündü, ve dışarıda duran polis memurlarından birini çağırdı ve duvarlara afiş asmakta bize yardım etmesini emretti. Şu şansa bakın ki bu polis memuru eski *EAM***'cılardandı, Ortadoğu'da hizmet etmiş ve kamplarda hapis kalmıştı.

Hızlı adımlarla Adrianu'dan aşağı inen yolu tuttuk, önde elinde afişlerle Nelli, arkada elinde tutkal kovası Yannis, ve son olarak yanında polis memuruyla ben. Delikanlı polis:

“Çabuk buradan kaçalım, yoksa beni geri çağırırlar,” dedi.

Sağdaki ilk dar sokağa girdiğimizde onu çağırdıklarını duyduk. Ama dostumuz duymazlıktan geldi,

* *Rizospàstis*: Yunanistan Komünist Partisi'nin yayın organı günlük gazete.

** *EAM*: Ulusal Kurtuluş Cephesi, Ethnikon Apeleftherotikon Metopon.

oradan döndü, buradan döndü ve Filleninon'dan* sonra Palia Anaktora'dan Amalias'a çıktık.

İşler iyi gitti. düzenli ve hızlı çalışıyorduk. Herkesin akşam gezintisi için Zappio'ya çıktığı şaatti. Orada burada kimi **davacılar**** grubu duruyordu, ve yapıştırdığımız afişlerde ne yazdığını okuyunca küfrederek üzerimize yürüyor ve dayak atmaya çalışıyorlardı. O zaman, o ana kadar yanımızda duran ve gökyüzünü seyreden polis memuru araya giriyordu:

“Lüften, yürüyün, yürüyün, işinize gidin.”

Arkasından küfür yağmuru, ama bu zorbalar, bu kabadayılar ne yapsın, bizi bırakıp uzaklaşıyorlardı. Bu arada polisin Bulgar döllerini koruduğunu duyuyordun. O gün ne kadar güldüğümüzü anlatamam.

* Filleninon (Yunanseverler), Palia Anaktora (Eski Saray) Amalia; Atina'nın kim semtleri.

** **Davacı:** Pezevenk, dümbük.

Bir ayna kırdın mı, yedi yıl uğursuzluktan kurtulamazsın derler. Yedi yıl boyunca zevk ve mutluluk getirmen için ne yapman gerek? Ben sana söyleyeyim: Avlunda çocuk yuvası açmak. Avlumuzdaki katı çocuk yuvası olarak kiraladığımızdan bu yana yıl geçti ve o günden bu yana burada bambaşka bir hava esiyor. Çocuklar ağlamayı kesti, annelerin sinirleri yatıştı. Yavrucuklarım sabahları kalkıp okula koşuyorlar. Onları kucaklamak için bekleyen Annula'ya koşuyorlar. Ben şimdi, bu yedi mutlu yıl geçtiğine göre, bu mutluluğu nasıl uzatırım diye düşünmeye başlıyorum.

Şimdi bana diyeceksin ki yedi yıl mı? Ama Firavun da rüyasında yedi besili, yedi sıska inek gördü. Ondan sonra yedi yıl bolluk, yedi yıl kıtlık geldi. Bu önemli rakamlar şans eşeri değil. Şimdi hepsine inanmaya başlıyorum. Tabiatüstü güçlere ve ruhlara inanmaya ve onlarla eğlenmeye alıştım.

Argos'un dışındaki mezarlıkta başımıza gelenleri hatırlıyorum şimdi. ne acayip işti o!

Gezi turuyla Peloponissos'a gitmiştik. Yannis, Nelli

ve ben. Mevsimlerden yazdı. Korkunç sıcak. Yavaş yavaş Arğos'a vardık ve yorgun argın, yemekten sonra yattık. Ama uyku nerde! Otel odası sıcaktan kaynıyordu. Dışarı çıktık. Anayolu tuttuk ve farkında olmadan şehrin dışına, tarlalara çıktık. Sulanmış bostanlarla ıslak toprağın verdiği her türlü kokular ve ekilmiş bitkiler arasında yürüdük. Tek duyulan cırcır böceklerinin, ve uykuya yatmış tarlaları koruyan köpeklerin sesiydi. Ne kadar zaman yürüdük, bilmiyorum, ama bir ara cırcır böceklerinin sesi ve köpeklerin havlamaları kesildi, mısır tarlalarında rüzgârın en küçük hışırtısı bile kesildi. Ay ışığında, önümüzde, servi ağaçlarına boğulmuş bir mezarlık çıktı. Beyaz mezar taşları parlıyordu, serviler kapkaraydı. Ve birden, o sessizlik içinde, derin nefes alan biri duyuldu. bir içeri bir dışarı soluyordu... Ah oh... Ah oh... Ağır ağır, neredeyse ıslık çalarcasına...

Sesimi çıkarmadım, lâf etmedim, konuşmadım. Çocuklar da konuşmadılar. Biraz ilerledik ve sonra gerisin geriye döndük. O solumayı duymak için boş yere kulaklarımı açıyorum. mezarlık sessiz. Hay şeytan, hayâl mi gördüm? Ama pekâlâ duydum. Duydular mı, çocuklara sormak istedim, utandım. Onlar da duydular mı, duymadılar mı? Arğos'a kadar bütün yol boyunca bu düşünceler beni deli etti. Daha mantıklı düşünmeye ve buna bir anlam vermeye çalışıyordum. Böyle soluyan ne olabilir'di? Yoksa mezarlık bekçisi bizi korkutmak mı istemişti? Ama ne bekçisi? Böyle küçük mezarlıkların bekçisi var mıydı? Belki yolcunun biri orada yatmış da horulduyor muydu? Ama burası yatıp uyunacak yer miydi?

Yıllar geçti ve İdra'daki Vliho'da ev satın aldık. taş ve diken dolu vahşi bir yer. Dostlarımız, bir iki iyi komşudan başka martılar ve yılanlar, kertenkeleler ve dağdaki kartallar. Geceleri kirpillerle ve kukumavlarla

yatıyoruz. Hayatımda ilk defa bir yerde bu kadar çok kukumav gördüm. Cinli perili bir nehir yatağı görmek istiyorsan, Vliho köprüsüne gel, saklandıkları yerden çıkıp bir de gece gündüz kayalıklarda oturduklarını görürsün. Bir akşam eğlenmek için yanlarına gittiğimiz komşularımıza:

“Canım, bu kukumavlara da ne oldu böyle?” diyorum, “Guguk, guguk, kanat çırpımlar, başka acayip sesler.”

Nelli hemen: “Nasıl da nefes alıyor gibi sesler çıkarıyorlar. İnsan gibi,” dedi.

Marika hanım derin bir nefes aldı, ciğerleri dolunca yavaş yavaş dışarı soludu:

“Ağhhh... Hssss...” yaptı

İkimiz de ağzımız açık kala kaldık. Nelli:

“Kukumavlar... Mezarlıkta... Arğos’da,” diye fısıldadı ve kahkahayı bastı.

O zaman onun da Arğos’daki mezarlıktan çıkan o sesleri duyduğunu, ama bir anlam veremediği için yıllar yılı sustuğunu anladım. Söylemeye utandım, dedi bana, hayâl gördüğümü sandım.

İşin sırrı çözüldü, ama ben hayâl kırıklığına uğradım.

Ai-Yannos günü arefesinde vakit geçirmek için Danzakena'lara gittik. Bütün geceyi güle konuşa geçirdik. Gitmemize yakın, günün bütün o sıcaklığından sonra, hoş, serin bir rüzgâr çıktı. Evde başımı yastığa koyar koymaz uyudum.

Uyuyorum ve karşımda Pinelopi'yi görüyorum. Suratını asarak beni oturup durmakla, tembellikle suçladığı günden beri onu rüyamda görmemiştim. Ona:

“Gel,” diyorum, “Gel de anlatayım. İstesen de istemesen de bana kitap yazdırdın. Yeni kitap yazdım.”

İyi ki dedim kötü söz işittim. Bana ters ters bakarak:

“Biliyorum,” diyor, “Güzel yazmışsın! Sen eski asilerden, eski feministlerdensin, değil mi? Canım, sen ninen Loksandra'nın aynısısın.”

“Neden? Nineme benziyorsam kötü mü? Hepimiz içimizde ninelerimizi, dedelerimizi taşıyoruz. İstesek de istemesek de onların acılarını, tatlılarını, hastalıklarını, çektikleri işkenceleri, hattâ içtikleri şarabı ve yaptıkları çılgınlıkları taşıyoruz.”

“Bırak bunları şimdi, kaçamak yapma. Ne demek istediğimi bal gibi biliyorsun. Bana söylesene, Marika, sen o yazmış olduğun meşhur *Loksandra*’nın ta kendisi değil misin? Onca yıl bizden saklamadın mı bunu?’

Bunu iyi niyetle söylememiştii ve kayboluverdi.

“Üstüme iyilik sağlık!” diye bağırıp uyandım.

Uyanınca kendimi balkonda balık gibi titrerken buldum.

Bu rüyadan kendime gelinceye kadar günler geçti. Nelli'ye bir şey söylemedim. Hafif bir hastalıktan sonra ülserim tuttu. Yeniden ilâçlarıma ve diete başladım.

Bir gün Panayota bana *koliva** getiriyor.

“İstemem,” diyorum ona, “Midem bozuk. Mutfağa bırak, Nelli gelince yesin. Kimin bu?”

“Tula'nın ninesinin, hani, yatağına dairede yer bulamayınca yaşlılar evine koydukları ninelerinin.”

“Ah, zavallı, içim parçalandı.”

“Yok canım, ona iyi baktılar,” diyor, “Acı çekmedi, ne ki evindeki köşesini ve çocuklarını özledi.”

“Allah rahmet eylesin zavallıya.”

Ninenin bu *kolivası* beni berbat etti. Ölüm şaka değil, geride kalanlar için de. Hayır, ben gidince çocuklarım üzülsün istemiyorum.

“Dinle, Nellitsa,”** diyorum birden, “Ben ölünce *koliva* yapmanı istemiyorum. Hattâ mezarıma gel-

* *Koliva*: Ölünün arkasından yapılan aşure.

** *Nellitsa*: Nelli'cik.

meni bile istemiyorum. Sanki orada oturup seni mi bekleyeceğim? Onun yerine beni ziyaret etmek için İdra'ya gitsen daha iyi olmaz mı? Yannako'yu, Athina'yı ve çocukları da al, hep birlikte gelin. Athina içinde bol çamfıstığı ve üzümle yağlı sebze dolması pişirsin, benim sevdiğim ve reçetesini size verdiğim o **yalancı dolmalardan**. Yanınıza **pastırma**, peynir, kaynamış yumurta ve bira da alıp Vliho'daki eve gelin. Taraçada masayı kurun, etrafına oturun, yiyecek için ve beni hatırlayın. Eskileri hatırlayın, Elliniko'da geçen güzel çocukluk günlerinizi, öğretmeniniz Eleni hanımı hatırlayın. Ölülerin gözyaşlarına ihtiyacı yok.”

“İyi diyorsun, anneciğim, ama sana katılmıyorum.”

“Neden katılmıyorsun?”

“Çünkü ben ve Yannis sen ölünce ağlayacağız. Sen ne dersen de, çok ağlayacağız. İdra gezisine gelince, onu sen hayattayken yapacağız ve sen de bizimle geleceksin. Ama durup dururken sana da ne oldu böyle? Biliyorum. Panayota'nın sana getirdiği o *koliva*. Ama sen neden böyle heyecanlandın? Nineleri ihtiyardı, öldü, çünkü saati gelmişti. Sen daha ihtiyarlamadın. Sen ne kadar yaşasan da ihtiyarlamazsın. Bırak bunları şimdi de balkona çık, neler oluyor bak. Bak, sesler geliyor. Danezakena seni çağırıyor.”

“Maria hanım, Maria hanım, koşun. Evanğelos efendiyi yakaladılar. Kundakçıymış diyorlar.”

Evanğelos efendi her sabah yaptığı gibi avluyu söpürmüş ve topladığı kuru yaprakları yakmıştı. Oradan geçen bir polis onu görmüş. Bugünlerde polis Atina'da Pire'deki mağazalarda ve ormanlarda çıkan yangınlar yüzünden ayakta.

“Maria hanımcığım, ne yapıp yapıp Evanğelos efendiyi kurtarmamız lâzım.”

“Haydi, Nelli,” diyorum, “Giyinmeme yardım et.”

“Nereye gidiyorsun, dışarı mı? Delirdin mi? Canım, az önce ölümden bahsediyordun. son vasiyetlerini unuttun mu? Ne oldu, canlandın mı?”

“Sen **sus! Sus** dedim. Gel, yardım et bana, karşıdaki Lelego’ya gideyim. Can çıkmadan huy çıkmaz. Her şey olacağına varır.”

İş Lelego’ya kalmadan Evangelo efendiyi serbest bıraktılar, çünkü hiçbir kundakçının çimento üzerinde çöp yakmaya girişmeyeceğini anladılar. Ama onun polislik oluşu devir yarattı. Avlumuzun tarihinde Evangelos’un yakalanışı bir dönüm noktası olarak kalacak ve hiç şüphesiz yıllar sonra, ormanımızın kundaklandığı zamanı düşünecek pek çok insan Evangelos efendinin avluda kuru yaprakları tutuştururken suçüstü yakalandığı 4 Ağustos 1981 gününü hatırlayacak. Yani o gün, bizim ormanda seksen beş yangın çıktı, aynı anda.

Sonra bir başka olay daha devir yarattı avlumuzda.

Bir gün, karşı apartmanda oturan kadınlardan biri üzgün, çıkageldi ve bizden, küçük kızını çocuk yuvasına teslim etmemizi rica etti, çünkü o gün hemen işine gitmesi gerekiyordu ve çocuk yuvası kapalıydı. Çocuğu nereye bırakacağını bilmiyordu. Biz dünden razı, hemen çocuğu kabul ettik, ettik de iyi ettik! Sonradan anladık! Çocuk su çiçeği çıkarmış ve o yüzden hiçbir yuva onu kabul etmek istemiyormuş.

Bütün çocuklara su çiçeği bulaştı ve hepimiz analara yardım etmeye koşmasaydık tam felâket olacaktı.

Çocuklar iyileştiler. Ev temizlendi, dezenfekte edildi, ama Danezakena’nın mikropplardan ve nazardan korktuğunu bildiğim için İdra adasında Lazaros Konduriotis’in evinin dış duvarında asılı tabelanın bir benzerini avlumuzun girişine asmayı ihmal etmedim. tabelada şunlar yazılıydı:

ΕΙΜΕΝ ΦΙΛΟΣ ΠΕΦΥΚΑΣ,
ΕΙΣΕΛΘΕ ΧΑΙΡΩΝ,
ΕΙΔ' ΕΧΘΡΟΣ ΚΑΙ ΒΑΣΚΑΝΟΣ,
ΠΟΡΡΩ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ.
α ω ι α : ρ

*Burası dost evidir,
Hosgeldin, gir,
Düşman ve kem gözlüysen,
Kapıdan uzak dur!*

Danezakena havalara uçtu ve bağırdı:

“Ah, doğru Maria Hanımcığım, evlerden dışarı, gözü üstümüzde olan uğursuzlar, evlerden dışarı! Porro tis Pilis! Şu günlerde avlumuza bile sahip olamıyoruz.”

Anladık ki apartmanda oturanların derdi çok. Ama ne demişler: İnsan umduğunu değil, bulduğunu yermiş.

Hayat bu.

Okunuşu: İMEN FİLOS PEFİKAS / İSELTHE KHERON
İD'EKHTHROS KE VASKANOS / PORRO TİS PİLİS!

Kıbrıs— Akdeniz'in ortasında, ortadan ayrılmış bir ada 1953-56... Durrell, Kıbrıs'ın bu çalkantılı dönemine kendi deyişiyle, "hem hükümet konağından, hem de bir köy kahvesinden" bakıyor... *Acı Limonlar Lawrence Durrell /*

Türkçesi: Hüseyin Aşuroğlu

Muğla— Rumların Muğladaki izleri. Kentin toprak damlannda, çatılandn, insanlann arulannda, yumurtanın kırmızısında ve daha nice kaybolmuş izlerde kentinin öyküsünü anlatıyor mimar Ertuğrul Aladağ. Bu özgün çalışma beklenen yankıyı bulmakta da gecikmiyor... **Kentinin**

Öyküsü/Muğla'da Rum İzleri/Ertuğrul Aladağ

Trakya— Trakya'nın öte yakasındaki komşi Vizynos'un Osmanlı-Rus savaşı döneminden alınma yaşanmışlıklardan bir öykü demeti. Vizynos "Moskof Selim" in yanında, ölümün eşikinden kız elbisesiyle kurtulan ve hayatında tek bir kere bile yolculuğa çıkmayan sevimli bir ihtiyarın özlem ve engin bir düşgücü dolu hüznülü öyküsünü de anlatıyor... Çağdaş Yunan edebiyatının kurucularından biri olan bu Halki'li (Heybeliada) hemşehrimizle tanışmakta yarar var... *Moskof Selim / Vizynos / Türkçesi: Osman Bleda*

Sicilya— Sicilya aklınıza ne getiriyor? Unutulmaz mafia filmleri, "Dokunulmazlar", "Bir Zamanlar Amerika" ya da "Baba" yı mı? Olabilir ve bunda da yanlış olmazsınız. Sciascia'nın Sicilyası zaten böyle birşey. Burada da Sciascia (Şaşa diye okunur), yaşadığı bölgede aile-mafia-devlet üçgenini anlatıyor. Kendine özgü polisiye kurgusuyla sizi sürükleyen bu kitapta, Sicilyalının devleti, "aile" anlatılıyor. "Sicilyalı için devlet, zorla gerçekleştirilmiş olaylardan oluşan bir birlik ve vergiyi, askerliği, savaşı, jandarmaları icat eden bir kurumdur." İyi. Sicilyalı için bu olan devlet, bizim için görünen işlevlerinin dışında görünmeyen yüzüyle bundan başka ne ki? Dikkat!... Bizim ülkemizi kaç aile yönetiyor diye bir soruyu aklınıza getirebilir!... *Baykuşun Günü/*

Leonardo Sciascia / Türkçesi: Dursun Cemgil

Kahire— Dünyanın en eski uygarlıklarından birinin mirasçısı olan gizemli ülke Mısır. Mısırlı kimliği içinde Müslümanlığa da yer vardır, dünyanın en eski kiliselerinden birine sahip olan Koptlara da. Bizim Cemil Meriç'imiz gibi Taha Hüseyin de gözleri görmeyen ve hem batı hem de doğu kültüründe kıvraklıkla at koşutan bir yazar. Ve bizim garabetimiz, Taha Hüseyin'i tanımıyoruz bile. Gecikmiş bir görevi batı üzerinden de olsa yerine getirmiş oluyoruz böylece. *Günlerin Kitabı / Taha Hüseyin / Türkçesi: Ayşen Gür*

Nil— Mısır'ın gizemli dünyasındaki yolculuk bu kez Nil deltasına açılarak sürüyor... "O Noktasındaki Kadın" kitabıyla tanıştığımız Mısırlı kadın yazar Naval Al Saadavi, bir Mısır köyü çevresinde yaşanan olaylarda, iktidar ve bağımlılık ilişkileri çerçevesinde kadının konumunu sorguluyor. İktidar'ın temeli üzerine ilginç bir sorgulamayı içeren kitabın yazarı da benzer süreçleri yaşamış ve bu başkaldırısının bedelini ilerleyerek yolunu açmış bir kadın. Yoksul köylü kadın Zakeya tanrıya başkaldırın noktasına gelirken hangi süreçlerden geçiyor? Tann ve onun yeryüzündeki gölge iktidar odaktan kitabın temel noktası... **Tann Nil Kıyısında Öldü / Naval Al Saadavi / Türkçesi: Nesrin Oral**

Göç— "**Kentinin Öyküsü / Muğla'da Rum İzleri**" kitabıyla tanıştığınız mimar/yazar Ertuğrul Aladağ, bu kez kenttaşlarının büyük mübadele dönemindeki göç darasını konu edinmiş. "...Küçük Kosta, Muğla'daki evine ve küçük kedisine kavuşmuştu artık, tann onu, doğduğu topraklara bir uçuşta geri göndermişti. Saburhane'de, sokaklarda özgürce dolaşıyordu artık. Onu görmek isteyenlerin küçük bir kedi yavrusunun gözlerine bakmaları kafi idi. O tanıyacak kendisini arayanları. İşte o küçük Kosta içinde... ..Son gün gelip çatmıştı. Kimileri yataklarını bile toplamamıştı. Kimisi çamaşırlarını ipten bırakmıştı. Bazıları da yemeklerini ocaktan indirmemişlerdi. Sanki akşamı deneyecekmiş gibi giniyor... ..Ama kalpleri hep Muğla'da kaldı. Bugün hiçbirini yaşamıyor artık. Fakat ruhları, Muğla'nın Saburhane sokaklarında dolaşıyor. Eğer bir gün yolunuz oralara düşerse, onların ağlamalarını duyarsınız..." Yüzyılın keder dolu bir göç öyküsü bulacaksınız bu, Andonia/Küçük Asya'dan Göçte. Göçenlerin Yunanistan'daki izlerini de bulacaksınız aynı zamanda. **Andonia /Küçük Asya'dan Göç / Ertuğrul Aladağ**

Aşk ve isyan... Çağdaş Kürt romancılarından Mehmed Uzun'un Yitik Bir Aşkın Gölgesinde adıyla ilk kez Türkçeye çevrilen "Siya Evina" adlı bu romanında, Ortadoğu'dan İstanbul'a, İstanbul'dan Ordoğu ve oradan da Ararat'ın doruklarına uzanan bir aşk ve isyan öyküsü anlatılıyor... Hevi örgütünün kurucularından Memduh Selim Bey'in bu hazin öyküsünde eski Kürt direnişçiliği ve onun açmazları konusunda da belli ipuçları yakalamak mümkün... **Yitik Bir Aşkın Gölgesinde / Mehmed Uzun / Kürtçeden Çeviren: Muhsin Kızılkaya.**

Diaspora.... Sürgün acılı bir sözcüktür. Yüzyıllardır Anadolu topraklarında o yandan bu yana savrulan/savurtulan insanların. Ermenilerin. Rumların, Kürtlerin ve farkında olmasalar da Türklerin bu yaman gö-

çerlikleri ve bu topraklardaki çokuluslu, çokdilli, çokkültürlü, çokdlinli zenginliğin izleri aranıyor bu denemelerde. Mehmed Uzun eski Yunan klasiklerinden çağdaş yazarlara uzanan bir tarihsel gelgit içinde, Diyarbakır'dan Montreal'a uzanan bir coğrafyada kendini ve unutturulan halklar mirasını aramaya çalışıyor. Katılmaya değer bir arayış... **Nar Çiçekleri / Denemeler / Mehmed Uzun**

Adalet... Büyülü sözcük. Çin atasözüne göre, suçlanan ve suçlayanın yoksul olduğunda ancak yerini bulan kavram. Mülkün temelini koruduğundaysa, ancak mülk sahibinin çıkarlarının temsilcisi olan kurum... Tewfik El-Hakim, savcı yardımcısı olarak bir dönem görev yaptığı Mısır'ın Nil deltasındaki köylüklerde yaşadıklarını bir günce/roman haline getirmiş... Din, parlamento, muhtar, köydeki güvenlik güçleri ve diğerlerinin oluşturduğu 'kolektif'in, yoksul halka karşı oluşturulan bu kutsal ittifakın, bir tür zulüm ve entrika ittifakı, sonuçlarını sorgulanıyor kitapta.... **Bir Taşra Savcısının Günlüğü Tewfik El-Hakim / Türkçesi: Musa Yaşar Sağlam**

Girit... Masallar dünyasından bir seçki. Girit'ten gelenler ya da orada kalanlar bugün de bu masalları anlatmağa devam ediyor... Mitos dizimizin ikinci kitabı olan Şeker Kaynana'da unutulmaz bir tad bulacağınıza inanıyoruz. Hüseyin Erdem'in çağdaş yorumuyla "Siyabend ile Xece"de başlayan Mitos dizisinin serüveni Kafkas, Ermeni, Rum masallarıyla sürecek... **Şeker Kaynana/Girit Masalları/Maria Amariotu/Türkçesi: Ümit Yüksek**

Pomaklar... Göçün bir yüzü yok ya. Bir de öbür yüzü var. Oradan gelenler. Müslüman Pomakların Anadolu'ya göçünü bir aşk öyküsü örgüsünde ele alan ve daha Andlonia /Küçük Asya'dan Göç ve Kentimin Öyküsü/Muğla'da Rum İzleri kitaplarıyla tanıştığınız Ertuğrul Aladağ yine aynı konunun bu kez tersinden izini sürüyor... Hüzünlü buluşmalar ve ayrışmalar... **Aşkım Rodna/Bir Pomak Öyküsü/ Ertuğrul Aladağ**

"Belki, benim devrimdeki çocuklar pek çok şeyden mahrumdular, ama evde hareket edebilecekleri genişlikte sahaları vardı. O devrin en fakir evinde bile bugünkü apartman dairelerinde olduğundan daha çok yer vardı. Sonra sokakları vardı çocukların. İstanbul'da çocuk çeteleri çoğunlukla oğlan, çoğu kere mahallelerinin sınırlarını geçer saatlerce görünmezlerdi. Çoğu kere iki dış mahallenin sınırında ırklar birbirine karıştırdı ve çocukların Rumca, Türkçe, İbranice, Ermenice karışımı bir Esperanto konuştuklarını duyardın.

Ne olursa olsun o devrin İstanbul'unda çocukları bugünün çocuklarından daha mutluydular. Hakikaten, bütün o ihtiyaçlara ne oldu. Evlerde nineler, dedeler, teyzeler görürdün. Hastalandığında sana bir bardak su verecek insanın olurdu. Şimdi ihtiyaçlar ihtiyaçlarla yaşlılar evinde, gençler gençlerle futbol sahasında ve diskotekte, çocuklar çocuk yuvasında, bebekler ana okulunda ve yetişkinler kadınıyla erkeğiyle işte..."

Maria YORDANİDU

ISBN 975-344-137-1

9 789753 441377